



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Toponyma mikroregionu Pomalší

Vypracovala: Bc. Denisa Stachová

Odborný konzultant: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 17. 4. 2023

.....
Bc. Denisa Stachová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, PhDr. Mileně Noskové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, ochotu a laskavý přístup. Zároveň děkuji své rodině a všem blízkým za podporu při studiu a během psaní závěrečné práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá problematikou místních jmen mikroregionu Pomalší. Práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje teoretické poznatky z lingvistických disciplín onomastiky a toponomastiky. Dále se konkrétně zabývá problematikou místních jmen a jejich klasifikací. V praktické části jsou aplikovány získané teoretické poznatky na oikonyma zkoumané oblasti. Vysvětlen je původ názvů daných obcí, stručně je představena jejich historie a jsou zařazeny do vybrané klasifikace. Cílem práce je přispět k toponymii mikroregionu Pomalší.

Klíčová slova: onomastika, toponomastika, oikonymum, řeka Malše, mikroregion Pomalší

Abstract

This master thesis deals with the issue of place names in the microregion of Pomalší. The thesis is divided into two parts. The first part contains theoretical knowledge from the linguistic disciplines of onomastics and toponomastics. Furthermore, it specifically deals with the issue of place names and their classification. In the practical part, we will apply the acquired theoretical knowledge to the oikonyms of the researched area, explain the origin of the names of the given municipalities, briefly present their history and place the oikonyms in the selected classification. The aim of the thesis is to contribute to the toponymy of the Pomalší microregion.

Key words: onomastics, toponomastics, oikonymum, Malše river, Pomalší microregion

Obsah

Úvod.....	8
1 Onomastika	10
1.1 Předmět onomastiky	11
1.2 Funkční pojetí vlastních jmen	11
1.3 Dělení onomastiky	12
1.4 Historie české onomastiky	13
2 Toponomastika.....	16
2.1 Toponyma	17
2.2 Dělení toponomastiky.....	18
2.3 Vztahový a slovtvorný model.....	20
3 Místní jména	21
3.1 Původ místních jmen	21
3.2 Sémantické tvoření místních jmen	22
3.3 Třídění místních jmen	23
3.3.1 Klasifikace z hlediska významového	23
3.3.2 Klasifikace z hlediska slovtvorného.....	27
4 Pravidla pro psaní místních jmen	28
4.1 Skloňování místních jmen.....	28
4.2 Další potíže s psaním místních jmen.....	29
4.3 Psaní velkých písmen u místních názvů	29
4.4 Víceslovné místní názvy	30
5 Metodologie	32
6 Mikroregion Pomalší	34
6.1 Řeka Malše.....	36

6.2	Svazek měst a obcí regionu Pomalší	38
7	Analýza místních názvů mikroregionu Pomalší	39
8	Klasifikace místních názvů mikroregionu Pomalší.....	64
8.1	Klasifikace z hlediska významového	64
8.2	Klasifikace z hlediska slootovorného.....	67
	Závěr	69
	Seznam literatury.....	71
	Seznam příloh	76
	Přílohy.....	77

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Toponyma mikroregionu Pomalší. Práce se zabývá problematikou oikonym, konkrétně pojednává o vzniku, vývoji a motivaci pojmenování obcí, které jsou dnes součástí Svazku měst a obcí regionu Pomalší a navíc zkoumá obci Roudné, která nedávno ze Svazku vystoupila, ale jelikož je tato oblast taktéž spjatá s řekou Malší, a navíc se jedná o mé bydliště, rozhodla jsem se také prozkoumat původ názvu obce Roudné. Součástí je také popis mikroregionu Pomalší a základní informace o Svazku měst a obcí regionu Pomalší, které dohromady poskytnou ucelený obraz o zmíněné lokalitě.

Cílem této práce je nejen analýza jednotlivých názvů oikonym, ale také jejich zařazení do příslušných významových a slovtvorných kategorií, které jsou stanoveny na základě studia odborné literatury. Konkrétně by práce měla přispět k toponymii a hlubšímu poznání obcí, které se nacházejí v blízkosti řeky Malše. Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to na teoretickou a praktickou.

Teoretická část vznikla na základě prostudovaných knižních publikací a odborných článků z lingvistických časopisů. Nejprve se věnuji vědní disciplíně onomastice, jejímu hlavnímu předmětu zkoumání, představuji její dělení do jednotlivých tříd a podtříd a také se stručně věnuji historickému vývoji tohoto oboru. V další kapitole se detailně zabývám teoretickým vymezením toponomastiky, která je považována za jednu z nejzákladnějších oblastí onomastiky. Kromě charakteristiky a cíle oboru zmiňuji také její předmět bádání a představuji více variant dělení podle hlavních představitelů české toponomastiky. Největší důraz je kladen na místní jména, která tvoří samotnou kapitolu v této části práce. Zabývám se definicí oikonym, jejich původem, sémantickým tvořením a zejména jejich tříděním do kategorií z významového a slovtvorného hlediska dle koncepcí různých lingvistů. V následující kapitole se věnuji pravidlům pro psaní místních jmen, což zahrnuje jejich skloňování a psaní velkých písmen ve víceslovných názvech.

V praktické části se zaměřuji na aplikaci poznatků získaných během psaní teoretické části. Nejprve vymezuji mikroregion Pomalší, včetně jeho historie, zeměpisné polohy, lidové architektury a úlohy řeky Malše. Dále poskytuji základní informace o činnosti a charakteru Svazku měst a obcí regionu Pomalší, jehož jsou obce součástí.

Podstatnou část práce tvoří analýza místních názvů zkoumané oblasti, ve které jsou hesla řazena abecedně podle názvu obce. U každého oikonyma vysvětluji původ a motivaci jeho pojmenování, také vývoj a proměny názvu v čase. Dále zmiňuji umístění obce, okolnosti jejího vzniku, historii včetně původních majitelů oblasti a zajímavé památky i poutní místa. Následně jsou jednotlivé obce zařazeny do příslušných kategorií z významového a slovtvorného hlediska podle vybrané klasifikace, jejímž autorem je Vladimír Šmilauer.

Kompletní seznam obcí, se kterým pracuji, jsem získala z oficiálních webových stránek Svazku měst a obcí regionu Pomalší, kde jsem dohledala nejaktuálnější informace. Součástí práce jsou také fotografie důležitých památek či významných míst ze zkoumané oblasti, podle kterých byly obce mnohdy také pojmenovány.

1 Onomastika

V *Encyklopedickém slovníku češtiny* (2002, s. 293) je onomastika definována jako nauka o vlastních jménech. Panují odlišné názory o skutečné funkci této disciplíny a o jejím postavení v systému společenských věd. V českém prostředí je na onomastiku nahlíženo jako na subdisciplínu lingvistiky s vysokou mírou autonomie. Onomastika je chápána jako obor o vzniku, uspořádání a fungování propriální oblasti jazyka.

Onomastika je disciplína, pro niž je typická komplexnost pohledu, jelikož musí disponovat vědomostmi nejen charakteru jazykovědného, nýbrž také znalostmi o objektech a sociálních aspektech používání a fungování vlastních jmen. Kvůli tomu, že užívá tyto zmíněné metody, které jsou nelingvistické povahy, byla onomastika považována a v některých zemích dosud považována je za vědu např. historickou, topografickou či sociologickou. Významným argumentem, který zapříčinil, že byla onomastika zařazena pod lingvistiku byla jazyková povaha propria a jeho pojmenovací funkce (Šrámek, 1999, s. 50).

Za pomocnou vědu historickou byla onomastika pokládána v bývalém Československu a v Německu, za disciplínu topografickou ve Švýcarsku, za pomocný obor sociologický v USA a za demografickou vědu v Rakousku. Pro onomastiku je typická úzká spolupráce lingvistů s reprezentanty dalších disciplín, např. s historiky, geografy, archiváři, sociology, etnografy a s archeology (Čmejrková, 2012, s. 495).

Rudolf Šrámek se ve své publikaci *Labyrintem vlastních jmen a nářečí* (2016, s. 123-124) zabývá hranicí mezi onomastikou a etymologií, kdy tvrdí, že etymologové vnímali onomastiku jako okrajovou disciplínu a jejich názor k této disciplíně byl skeptický. Autor se snaží význam onomastiky obhájit a vymezit vzájemný vztah těchto dvou věd. Propria se od obecných jmen liší zejména identifikační funkcí vlastních jmen, která se v zásadě liší od souhlasné funkce v případě obecného pojmenování a mimo jiné i vztahem vlastních jmen k ojedinelému objektu. Počáteční vývojovou fází onomastiky lze popsat jako etymologicky orientovanou, ve které hlavní roli hraje metoda rekonstrukce, jež se soustředí na kořeny, nikoli na strukturu názvů.

Cílem onomastiky je nejen etymologicky vyložit význam vlastních jmen, ale navíc bádát v systémové povaze propriální jazykové sféry. Z tohoto pohledu se daná nauka jeví jako poměrně svébytná dílčí jazykovědná disciplína, ve které jsou onyma svou

podstatou výtvorem jazyka, a tak také fungují ve vzájemném dorozumívání (Šrámek, 2016, s. 124).

Podstatnými otázkami onomastiky jsou otázky týkající se pojmenovacího procesu a jeho principů. Dále se tato disciplína zabývá vztahem onym k ideologii a k jazykové politice, zkoumá postavení vlastních názvů v gramatickém systému a ve společenské komunikaci. Zjišťuje zákonitosti vývoje onym a jejich sociálně a kulturně historický význam se zřetelem k vývoji dalších států. Zabývá se výzkumem fungování vlastních jmen v různých etapách vývoje společnosti (Knappová, 1985, s. 4-8).

Problematikou pojmenovacího aktu se zabývá onomaziologie, tj. teorie pojmenování, která zjišťuje, jakou motivací, jakými postupy a na základě jakých prostředků jsou v určitém jazyce formulovány dané obsahy (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, s. 294).

1.1 Předmět onomastiky

Předmětem onomastiky jsou vlastní jména, tj. onyma či propria, což jsou lexikální jednotky, jež v protikladu k obecným jménům, tj. apelativům, pojmenovávají komunikativně jedinečné objekty (Šrámek, 1999, s. 11).

1.2 Funkční pojetí vlastních jmen

Základní funkcí proprií je přímo nazvat a identifikovat objekt jako unikátní, tzn. jediný náležitého druhu. Toto je hlavní rozdíl mezi vlastními názvy a jmény obecnými, tj. apelativy, jež pojmenovávají objekty a jevy skutečnosti všeobecně. Ovšem žádný jazyk není schopen nabídnout tolik jedinečných jmen pro označení hojného množství jedinců a jednotlivin, proto používá onomastika i názvy, které byly původně obecné, avšak bez ohledu k jejich významu. Příkladem jsou názvy měst jako *Ostrov* či *Písek*, jež nemají co činit s významem apelativ ostrov ani písek, naopak nám pomáhají osady identifikovat a rozlišovat (Čechová, 2000, s. 68-69).

V onomastice zatím neexistuje takový výčet propriálních funkcí, jenž by byl přijat jako ústřední (Šrámek, 1999, s. 23).

Rudolf Šrámek (1999, s. 11) pokládá za hlavní funkce vlastních jmen individualizaci, diferenciaci a lokalizaci. Individualizaci chápe jako ohraničení pojmenovaného předmětu jako jedinečného, diferenciací míní odlišení pojmenovaného

objektu v rámci totožného druhu a lokalizace značí zařazení pojmenovaného objektu do určitých vztahů, jako např. sociálních, historických, ekonomických nebo kulturních.

Oproti tomu Miroslava Knappová (1992, s. 211-214) klasifikuje propriální funkce na pět základních bloků sdružených funkcí, mezi ně patří například funkce individualizační, asociační, sociálně klasifikující, deskriptivní a expresivní. V případě individualizace neboli diferenciacce se jedná o sociálně podmíněnou identifikaci a prvkem této funkce jsou i funkce apelové a deiktické, tj. odkazovací. Funkce asociační, konotativní a evokační odkazují na objekty shodné s apelativy či proprii reálného světa, např. hotel Paříž. Do další kategorie patří funkce sociálně klasifikující, jež člení pojmenované předměty z nejrůznorodějších hledisek, jako např. z hlediska náboženského, národnostního, sociálního, ale uplatňují se též kategorie místa a času. Funkci deskriptivní splňují veškerá popisná pojmenování, jež jsou vlastními názvy. Poslední funkcí je funkce expresivní neboli emocionální, což je psychologická funkce, která vyjadřuje, jakým dojmem pojmenování působí na posluchače.

Problematikou propriálních funkcí se též zabývá literární onomastika, která při analýze literárního díla zkoumá i vlastní jména hrdinů, věcí či míst. Tato disciplína rozděluje funkce vlastních jmen do dvou skupin. Zprvée zkoumá funkce, které se týkají literárních postav, a zadruhé funkce týkající se pozice a úlohy vlastních jmen v textu (Šrámek, 1999, s. 24).

1.3 Dělení onomastiky

Onomastiku lze rozdělit do tří hlavních tříd, tj. nauka o bionymech, o abionymech a o chrématonymech, kdy každá třída obsahuje další podtřídy vlastních jmen. Bionomastika se dále dělí na antroponomastiku, tj. vědu zabývající se vlastními jmény osobními, dále na zoonomastiku, tj. nauku o vlastních jménech zvířat, a na fytonomastiku, tj. vlastní jména rostlin. Obor o abionymech zahrnuje toponomastiku neboli vědu o vlastních názvech místních a anoikomastiku čili nauku o pomístních jménech (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 1240).

Rudolf Šrámek (1999, s. 16) ve své monografii *Úvod do obecné onomastiky* rozděluje propria podle druhové povahy onymických objektů do tří základních kategorií:

- a. Geonyma: do tohoto plánu spadají toponyma (názvy onymických objektů na zemském povrchu) a kosmonyma (názvy nebeských těles a útvarů nacházejících se na nich).
- b. Bionyma: do této kategorie řadí jména živých onymických objektů čili jména bytostí a živočichů. Bionymický prostor tedy zahrnuje antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma.
- c. Chrématonyma: do této třídy zahrnuje vlastní jména objektů, jevů a vztahů, jež vznikla lidskou činností.

Jiné dělení onomastiky uvádí Vladimír Šmilauer (1966, s. 8), který dělí onomastiku pouze na dvě části, a to na antroponomastiku, tj. vědu o vlastních jménech lidských, a na toponomastiku, tj. vědu o propriích zeměpisných.

1.4 Historie české onomastiky

Onomastika se jako vědecká disciplína začala u nás formovat na přelomu 18. a 19. století, ale samostatnosti dosáhla až v polovině 20. století (Pleskalová, 2007, s. 377).

Do věd lingvistických řadíme onomastiku od 50.-60. let minulého století, kdy se tato věda začala rozvíjet a vybudovala si svá zásadní materiálová východiska díky lingvistům jako byl Vladimír Šmilauer, Antonín Profous, Miloslava Knappová, Josef Beneš a další (Šrámek, 1999, s. 3).

První doklad onomastického bádání pochází z 12. století, kdy kronikář Kosmas ve své kronice objasnil jméno hradu Podivín, který byl nazván podle svého zakladatele Podivy. Staročeská vlastní jména dokládají kroniky spolu s glosy, s kalendáři, a také různé přípisky a seznamy osob. K přejímání jmen místních i osobních dochází na konci 12. století s příchodem německých kolonistů, kdy se do styku dostávají dvě jazykově odlišné roviny (Pleskalová, 2007, s. 378-379).

Velký přínos pro českou onomastiku mělo dílo *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum* od autora Matouše Benešovského pocházející z roku 1587, jelikož v tomto slovníku autor uvádí i jména vlastní, která propojuje se jmény obecnými. Za první český onomastický slovník lze považovat dílo od Václava Lebeda z Bedrdorfu s názvem *Knížka, obsahující v sobě kratičké poznamenání míst, zámkův, hradův, tvrzí i jiných sídel v tomto slavném království ležících* z roku 1610. V tomto díle autor poprvé používá lokalizační metody, které uvádějí vzdálenost

jednotlivých míst od Prahy, a navíc zde zmiňuje důležitost proprií ve správě země. V tomto období vznikají i další slovníky, které se věnují toponomastickému bádání, od významných autorů jako byl Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Pavel Stránský ze Zápské Stránky, Tomáš Pešina z Čechorodu či Bohuslav Balbín (Pleskalová, 2007, s. 381-382).

Zakladatelský význam pro onomastiku mají myšlenky Josefa Dobrovského, který postavil strukturu apelativ a proprií na totožnou úroveň a odkryl ztrátu lexikálního významu u proprií. Na jeho teze pak navazují první toponomastické práce od autora Vladimíra Josefa Pelikána a Františka Slámy, které pocházejí z 19. století. Stať s názvem *Pokus o vysvětlení českých jmen místních slabikami „ice“ a „vice“ se ukončujících a jen v množném čísle užívaných*, jejímž autorem je již zmíněný František Sláma, podává první klasifikaci v české i slovanské toponomastice a autor zde zmiňuje pomístní jména, která odlišil od jmen sídlištních (Pleskalová, 2007, s. 385-386).

V době národního obrození dochází k intenzivnějšímu rozvoji onomastiky v českých zemích, jelikož ve společnosti vzrostl zájem o jazyk, ale též o historii a kulturu českého národa. Jako výraz vlastenectví bylo chápáno i užívání českých jmen místních i osobních. Studium vlastních jmen se kromě jazykovědců zabývali též historici, z nichž je třeba zmínit Františka Palackého, kterého můžeme považovat za zakladatele české onomastiky, protože jako jeden z prvních začal používat svědectví toponym pro své historicky zaměřené práce. Palackého nejdůležitějším toponomastickým dílem je *Popis království českého*, ve kterém kodifikoval české podoby toponym. Na rozvoji toponomastiky se též podíleli historici Vincent Brandl a August Sedláček (Harvalík, 2004, s. 17-19).

Vladimír Šmilauer ve své publikaci vyzdvihuje Augusta Sedláčka, kterého vnímá jako mistra historické topografie české, jelikož nám poskytl materiálový základ celé toponomastické práce v Čechách (Šmilauer, 1963, s. 24-25).

Důležitým vývojovým mezníkem onomastiky bylo založení Místopisné komise při České akademii věd a umění v roce 1913. Cílem bylo poskytnout popis toponym a sledovat názvoslovnou činnost. Po vzniku Československa se zabývala také přejmenováváním míst (Pleskalová, 2007, s. 399).

Ve 20. století se začala onomastika vyučovat i na vysokých školách v rámci studia bohemistiky. Počátky výuky jsou spojeny s Vladimírem Šmilauerem, který už před

druhou světovou válkou přednášel onomasticky zaměřený seminář na Filozofické fakultě Karlovy univerzity a v roce 1948 se zde otevřel předmět *Úvod do toponomastiky* (Harvalík, 2004, s. 23-24).

Základ české onomastické školy položila díla vycházející v 60. letech 20. století. V té době mezi nejvýznamnější autory přispívající k onomastickému bádání patřili Antonín Profous, Vladimír Šmilauer, Rudolf Šrámek, Ladislav Hosák, Ivan Lutterer, Milan Harvalík, Jaromír Spal, Karel Sedlák a další (Pleskalová, 2007, s. 406-407).

2 Toponomastika

Název této onomastické disciplíny pochází z řeckého jazyka, a to konkrétně ze slova Τόπος, což v překladu znamená místo, poloha či krajina (Nedělka, 2002, s. 724). Slovo toponomastika je složeno ze slova topos, tj. místo, a z řeckého výrazu onoma, tj. jméno či název (Holub, 1992, s. 446).

Základní definici toponomastiky podal Vladimír Šmilauer (1966, s. 9) ve své publikaci *Úvod do obecné toponomastiky*, který hovoří o toponomastice jako o nauce o vlastních jménech zeměpisných čili geografických. Vedle termínu toponomastika se používaly i názvy jako toponymika, toponymie, toponomatologie, topografická onomastika či také geografická onomatologie.

Toponomastika je disciplína, která v sobě pojímá dvě základní podstaty, a to filologickou a historickou. Z toho důvodu není možné zkoumat zeměpisná jména pouze lingvisticky, ale jsou zapotřebí i všestranné znalosti o nositeli jména či o objektu. Stejně tak nelze toponyma studovat výhradně historicky a zanedbávat stránku jazykovou (Šmilauer, 1966, s. 11).

Nauku o vlastních jménech místních můžeme chápat jako vědu interdisciplinární, poněvadž využívá pomoci a znalosti odlišných věd, a naopak obohacuje o její poznatky další vědy, jako např. zeměpis, archeologii, etnografii či historii. Ale i v těchto zmíněných disciplínách překračuje toponomastika obvyklé hranice, jelikož české názvy není možné zpracovávat pouze bohemisticky, ale je nutné, aby badatel znal dobře i německá jména a jejich jazykovou stránku, protože se tato jména spolu prolínají a kříží. Navíc je potřeba znát jména západoslovanská, zejména polská a lužická, a další jinoslovanské názvy (Šmilauer, 1966, s. 12-13).

V různých zemích se přistupuje ke studiu toponomastiky odlišně. Například ve Švédsku, které je považováno za zemi s nejvyvinutější onomastikou, se onyma studovala zejména jazykově a až později se začala zkoumat i ze stránky historické. Naopak tomu bylo v Německu, kde se jako první uplatňoval historický princip (Šmilauer, 1966, s. 11).

Dle Šmilauera (1966, s. 30) je nejdůležitější složkou toponomastiky sběr materiálu. Sbírání považuje za důležitější než vykládání, jelikož výklad často vyplyne již sám. Materiál je trojího druhu, tj. materiál historický neboli archivní či listinný, materiál

zeměpisný a materiál nářeční. Díky sběru dokladů vznikají historické topografické slovníky pro jednotlivá zeměpisná jména.

2.1 Toponyma

Předmětem toponomastiky jsou toponyma neboli vlastní jména pozemských objektů, která se nachází v krajině a je možné je kartograficky fixovat v mapových dílech. Toponyma jsou součástí nadřazené kategorie abionym čili vlastních názvů neživých objektů a jevů (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 1877).

Šmilauer (1999, s. 12) zdůrazňuje, že toponymum není pouhý komplex hlásek, nýbrž je to jméno, jež srostlo s objektem, který označuje, a zrcadlí se v něm historie daného místa.

Základní funkcí toponym je jednoznačně nazvat určitý objekt a diferencovat ho od ostatních předmětů v rámci téže kategorie. První toponyma vznikla s potřebou identifikovat a charakterizovat určitý objekt. V dávných dobách se pojmenovávaly zejména významné orientační body v krajině, jako např. hory, kopce či řeky (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 1877).

V širším slova smyslu jsou toponyma předmětem studia několika disciplín, jelikož zachycují přírodní podmínky a procesy odehrané v minulosti. Dále identifikují pozoruhodné geologické a biologické lokality, analyzují vývoj jazyka i rozšíření nářečí, studují vývoj sídel a odrážejí v sobě historické události. Mimo jiné zachycují i průběh migrace včetně tras, změny vlastnických vztahů či způsoby hospodaření a také v sobě zachycují příběhy, které se vztahují ke konkrétnímu místu (David a Mácha, 2014, s. 14).

Toponyma jsou utvářena na základě odchylných pojmenovávacích motivů, díky tomu je možné rozdělit toponymum na honorifikační a mytební. Toponyma honorifikační čili oslavná jsou vlastní jména místní, která jsou pojmenovaná na počest významné osoby nebo události, např. *ulice 17. listopadu*. Oproti tomu toponyma mytební jsou vlastní názvy místní, jež motivačně vycházejí ze způsobů získávání zemědělské půdy z lesních polností, např. toponymum *Žďár* (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, s. 491).

2.2 Dělení toponomastiky

Čeští jazykovědci mají lehce odlišná pojetí klasifikace toponomastiky. Níže si uvedeme, jak na dělení české toponomastiky nahlíží Rudolf Šrámek, Vladimír Šmilauer, Libuše Olivová – Nezbedová či Jaroslav David spolu s Přemyslem Máchou.

Rudolf Šrámek (1999, s. 163) zařazuje toponyma spolu s kosmonymy pod geonyma, která definuje jako vlastní jména objektů ležících v krajině, jež jsou kartograficky zaznamenána v mapových dílech. Toponyma dále rozděluje na dvě velké skupiny, a to na:

1. Oikonyma, tj. onyma pro osídlené objekty, včetně objektů zchátralých, např. vlastní názvy domů, sídlišť, měst, hradů atd.
2. Anoikonyma, tj. onyma pro neosídlené objekty, zejména pro:
 - 2.1. Hydronyma, tj. vlastní jména pro řeky, potoky, zálivy, moře, jezera, vodní nádrže atd.
 - 2.2. Oronyma, tj. onyma pro vertikální členění zemského povrchu, jako např. pro jeskyně, skály, hory, jámy, vrcholky, sníženiny, průsmyky či kopce a další vyvýšeniny.
 - 2.3. Agronyma, tj. onyma pro hospodářsky využívané prostory, např. vlastní názvy pro louky, lesy, pole, pastviny, vinice atd.
 - 2.4. Hodonyma, tj. vlastní jména, která pojmenovávají komunikační spoje, jako např. silnice, polní cesty, staré obchodní či vojenské cesty, též do této kategorie řadíme vlastní názvy pro zařízení spojené s cestami a s cestováním, např. železnice, mosty, letiště i přístavy.
 - 2.5. Choronyma, tj. onyma pro díly zemského povrchu, jež vznikla buď přirozeně, např. vlastní názvy světadílů, pouští či regionů, anebo za vznikem choronym stála lidská činnost, což jsou vlastní jména pro státy, kraje, okresy, národní parky atd.

Jaroslav David a Přemysl Mácha (2014, s. 15-16) vycházejí ze Šrámkova dělení toponym na dvě velké kategorie, tj. oikonyma a anoikonyma. Navíc vyčleňují třetí skupinu, a to urbanonyma čili jména objektů, jež mají městský charakter. Tato skupina se samostatně vyčleňuje až v posledních čtyřiceti letech, ale někteří autoři stále řadí

urbanonyma pod hodonyma, tj. názvy komunikací a cest. Jedná se zejména o pojmenování ulic, náměstí a veřejného prostranství.

Jiné dělení zeměpisných jmen nabízí Vladimír Šmilauer (1966, s. 9-10), který ve své monografii vytyčuje tři kategorie:

1. Choronyma neboli názvy dílů světa, států, zemí, oblastí, krajin, krajů či okresů.
2. Toponyma čili jména místní, tj. kategorie do které řadí jména lidských sídlišť, osad, obcí, místních částí jako mlýnů či hájoven, hradů, kostelů, ulic, náměstí, mostů atd. Autor zde používá termín toponymie, kterým označuje souhrn toponym daného území, např. toponymie Slezska.
3. Jména pomístní, toto je velká kategorie, kterou dále dělí a zahrnuje do ní jména vod čili hydronyma, jména tvarů členitosti zemského povrchu neboli oronyma, názvy pozemků, názvy menších přírodních útvarů jako např. jeskyň či skal, jména jednotlivých objektů jako např. památných stromů nebo kapliček, jména komunikací.

Libuše Olivová – Nezbedová (1995, s. 15-16) taktéž klasifikuje pomístní jména na hydronyma, oronyma, hodonyma a pozemková jména. Navíc vyčleňuje vlastní názvy dalších neživých přírodních objektů, jevů a člověkem vytvořených staveb, jež nejsou člověkem obývané a jsou v krajině pevně fixované. Do této kategorie zahrnuje onyma kapliček, balvanů, pomníků, hřbitovů, rozhleden, křížků či ukazatelů cest.

J. David a P. Mácha (2014, s. 19-20) rozdělují oikonyma a anoikonyma ještě navíc na jména „psaná“ a na jména „živá“. Toponyma psaná definují jako názvy dokumentárně fixované v kronice, na mapě či v soupisu. Naopak živá toponyma jsou charakteristická svojí neúředností a nemají závaznou standardizovanou podobu. Jsou užívaná zejména v neoficiální komunikační sféře, ale setkáme se s nimi i ve veřejném oficiálním textu, jako např. v oznámeních či v úředních sděleních.

Toponymická pojmenování lze také rozdělit na exonyma a endonyma. Exonymum je vnější označení vztahující se k podobě vlastního jména, kterým lidé nějaké země či kraje pojmenovávají objekty, např. města, která leží vně hranice dané země nebo kraje, např. *Řím* místo *Roma*. Opakem exonyma je endonymum, což je vnitřní označení, které je užíváno místní skupinou obyvatel. Jedná se o vlastní jméno zeměpisného objektu, které

je užívané v prostředí, ve kterém pojmenovaný objekt leží, např. české oikonymum *Praha*, nikoli *Prague* či *Prag* (Holub, 2018, s. 29-33).

2.3 Vztahový a slovotvorný model

Rozlišujeme dva toponymické modely, a to vztahový a slovotvorný, které svým působením vytváří toponymický model pojmenovávací. Vztahový systém ztvárňuje základní vztah pojmenovatele či uživatele jazyka při vytváření názvu či při jeho používání k objektivní realitě, kterou je třeba pojmenovat. Rozlišujeme celkem čtyři kategorie vztahových modelů, které jsou vymezeny zájmeny – „*kde*“, „*kdo, co*“, „*jaký, jaké, jaká, jací*“, „*čí*“. Tyto kategorie mají své menší či větší varianty (Šrámek, 1986, s. 16-28).

Základní vztahy jména k realitě jsou dvojí. Zaprvé jsou to poloha, charakteristika a popis a zadruhé je to přivlastnění s uplatněním kategorie životnosti a neživotnosti objektu, který pojmenováváme. Vztahové modely jsou výsledkem komunikace lidí, a z toho důvodu jsou časově, místně a společensky proměnné (Šrámek, 2016, s. 159).

3 Místní jména

Nový encyklopedický slovník češtiny (2016, s. 2000) definuje vlastní místní jméno neboli oikonymum jako vlastní název sídlištního objektu, jenž je vymezen k obývání a je pevně fixován v krajině. Místní jména spadají pod skupinu toponym a jedná se o pojmenování obydlených míst, vesnic a měst, hradů i zámku, a to i těch již zaniklých. K oikonymům bývají tradičně řazeny také vlastní názvy samot, tato jména však v novější literatuře nalezneme u anoikonym. Obecně lze říci, že oikonyma jsou vymezena kritériem „sídlnosti“.

Opakem oikonym jsou anoikonyma, což jsou jména neobydlených objektů, tj. názvy jak neživého přírodního objektu i jevu na Zemi, tak také objektu, jež je člověkem vytvořen a je v krajině pevně fixován, ale který není určen k obývání (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 1349).

3.1 Původ místních jmen

Převážnou většinu jmen udělují místům první obyvatelé, tzv. osadníci. Pojmenování je jednak praktická a užitečná věc z hlediska orientace v terénu, ale také udělování jmen pomohlo osídlencům nastolit pocit domova. Místní jména často srostou s objekty, které označují. Vedle informací o vývoji jazyka v sobě nesou i cenná svědectví pro poznání historie. Mohou také svědčit o stáří či respektive o době založení určitého města či vesnice (David, Rous, 2006, s. 7-8).

Místní jména náleží k nejstarším dochovaným památkám a jsou zaznamenána ve starých listinách, kronikách či v jiných pramenech z dob, kdy v naší oblasti psaná kultura ještě neexistovala. Do místních jmen se mimo jiné promítaly i vztahy sociální a kulturní, psychologie obyvatel či národnostní poměry, což dokládají např. jména oslavná, která upevňují památku na významnou osobnost (Polívková, 1985, 12-13).

Ve 13. století byly české země zasaženy vnější německou kolonizací. Byla zakládána nová města i vesnice, avšak nejsilnějším rysem německého osídlování byla hornická kolonizace. Vznikaly názvy jako *Altenberg* (dnes *Staré Hory*) či *Bergreichenstein* (dnes *Kašperské Hory*). V těchto složeninách nalezneme německé slovo *-berg*, které v překladu znamená horu či místo, kde se těží. (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 2001).

Od 15. století do první poloviny 17. století zanikají česká venkovská sídla z důvodu česko-uherských válek. V souvislosti s podnikáním šlechty jsou zejména v 18. století zakládány dvory, ale i hutě či sklárny a jiné protoindustriální provozovny (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 2001-2002).

V 19. a 20. století dochází ke standardizaci oikonymie a z důvodu administrativy a státní správy je potřeba jednoznačná orientace, proto jsou místní jména buďto doplněna přívlastky či bližšími místními určeními (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 2002).

Pro rozlišení se používaly přívlastky podle rozlohy, např. *Malé Karlovice*, podle polohy, např. *Horní Lhota*, dle povahy půdy, např. *Písková Lhota*, dle majitele, např. *Rapotina Lhota*. Časté bylo také používání zdvojnásobných jmen k odlišení názvů, např. *Hrad – Hradec – Hrádek – Hrádeček* (Čechová, 2000, s. 73).

V tomto období se setkáváme také s nahrazováním nevhodných názvů za jména reprezentativnější, např. *Prasetín* → *Prosetín*. Po roce 1945 dochází k počestění některých německých jmen či se začaly používat pouze české ekvivalenty názvu místa. Honorifikační motiv je u oikonym používán pouze minimálně, např. *Bařov* (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s. 2002).

V současnosti nově založených obcí vzniká jen velmi málo, avšak dochází ke slučování obcí, které již existovaly. Nový název těchto dvou obcí může vzniknout spřažením názvů původních obcí nebo jeden z bývalých názvů převezme funkci nového jména či může vzniknout úplně nové pojmenování (Polívková, 1985, s. 17).

3.2 Sémantické tvoření místních jmen

Při sémantickém tvoření slov nevzniká nové pojmenování jako při slovotvorném tvoření slov, nýbrž se zvyšuje počet již existujících významů. Tomuto procesu se v onomastice říká onymizace, respektive transonymizace. Výsledkem onymizace je vlastní místní jméno, které vzniklo sémantickou derivací a které je formálně homonymní s fundujícím obecným jménem, např. *most* – *Most*. Transonymizace se od onymizace odlišuje tím, že fundujícím základem je vlastní jméno, tudíž se mění pouze skupina, do níž proprium spadá, např. hydronymum *Ostrava* – místní jméno *Ostrava* (Čornejová, 2009, s. 38).

3.3 Třídění místních jmen

Místní jména pojmenovávají buďto konkrétní místo, tj. neživý objekt, nebo osoby pobývající na daném místě, popřípadě dochází k přivlastnění dané lokality konkrétním lidem (Čornejová, 2009, s. 38).

Místní jména nemohou být zkoumána pouze jako slova skládající se ze slovních základů, prepozic a sufixů, jelikož každé oikonymum je spjata se zeměpisnou polohou, do níž patří, a s dobou, ve které jméno vzniklo. Z toho důvodu se toponomastika neobejde bez znalostí geografických ani historických. Toponomastika třídí místní jména do různých kategorií podle významového a podle slovotvorného hlediska (Pokorný, 1986, s. 61).

3.3.1 Klasifikace z hlediska významového

Oikonyma můžeme rozdělit dle Ludvíka Pokorného (1986, s. 62) do čtyř významových kategorií, které určují vztah k pojmenovanému objektu:

1. Kde se sídliště nachází, např. pod hájem – *Podhájí*
2. Kdo nebo co na daném místě je, např. hrdlořezi – *Hrdlořezi*
3. Jaké místo je, popřípadě bylo, např. bohaté na žito – *Žitná*
4. Čí to byl majetek, např. Libotova ves – *Libotyně*

Alena Polívková (1985, s. 14-16) ve své publikaci *Naše místní jména a jak jich užívat* dělí místní jména do dvou základních skupin, a to na jména domácího původu a na jména přejatá, obě tyto kategorie dále rozvíjí.

První skupinu tvoří jména domácího původu, která dále dělí podle podkladu pro vzniklé pojmenování do dvou hlavních kategorií.

- I. Podkladem pro pojmenování v této kategorii je jméno lidí, kteří místo obývali či k němu měli nějaký další vztah:
 - a) Osobní jméno vlastní – jednalo se o název, jenž byl vytvořen ze jména hlavy rodu, vůdce kmene, zakladatele či majitele (např. *Benešov* – od jména Beneš s příponou *-ov*), ojedinělé jsou případy, kdy se místo pojmenovalo po celém rodu (např. *Semily*).
 - b) Obecné jméno osoby – mohlo se jednat o obecné pojmenování příslušníka z vládnoucích řad, který měl k obci vztah, také mohlo jít o označení obyvatelů samých (např. *Vinaře*) či místo dostalo

své jméno podle rázu místa nebo podle místa, odkud se přistěhovali jeho noví obyvatelé. Dále byla jména také motivovaná žertovnými, ale i jedovatými přezdívkami obyvatelů, které dostali od přespolních (např. název *Všetaty*, což znamenalo, že v tomto místě jsou všichni zloději).

- II. V této skupině je podkladem pro pojmenování obecné jméno, jež označuje jakousi věc, a to přírodní skutečnost nebo stavbu, či způsob založení místa:
 - a) Jména přírodních útvarů a jevů – do této skupiny patří názvy vodních toků, vyvýšenin, druhy půdy, zvířectva a rostlinstva (např. *Teplice, Jablonec*).
 - b) Jména staveb, komunikace, právních poměrů a zařízení (např. *Most, Mýto*).

Druhá skupina je vymezena jmény cizího původu, která dále Polívková dělí do dvou kategorií:

- I. Jména německého původu – jedná se o velmi čteně zastoupenou a ucelenou kategorii, do níž spadají zejména složená jména, jež jsou zakončena na *-dorf* (v překladu vesnice), *-berg* (hora), *-stadt* (město) atd. Tyto názvy jsou dnes plně adaptované a jsou považovány za české (např. *Žamberk, Frenštát*).
- II. Ostatní jména – jedná se o jednotliviny, které netvoří soustavu.

Klasifikaci místních jmen podala také Marie Čechová (2000, s. 72-73), podle níž jména osad vznikala ze jmen obyvatel daného místa (např. *Lobkovice* dle osobního jména Lobkovic), dle polohy sídla (např. *Meziříčí* dle umístění místa mezi dvěma řekami), dle přezdívek, které dávali obyvatelům určitého místa jejich sousedé (např. *Všetaty*), dle zakladatele či držitele místa (např. *Petrov*), názvy motivované přírodním prostředím osady (např. *Chlumec* ve významu znamená zalesněný kopec), podle řek (např. *Sázava*), podle způsobu vzniku (např. *Kladno*, což bylo místo, které bylo vybudováno z klád), podle práv, která byla osadě dána (např. *Lhota*, to byla vesnice, která byla na určitou „lhůtu“ osvobozena od dávek). Navíc Čechová vymezuje skupinu, podle níž jsou osady pojmenované dle služebních povinností a zaměstnání obyvatel (např. *Košíře*, které

dostaly své jméno podle výrobců košů). Autorka taktéž vyděluje zvlášť skupinu, která se zabývá místními jmény, která vznikla z názvů cizích význačných osad (např. *Benátky*).

Další přehled hlavních typů místních jmen můžeme spatřit v publikaci od Ivana Lutterera a Rudolfa Šrámka (1997, s. 24), kteří vymezují 4 hlavní kategorie:

1. Jména utvořená od jmen obyvatel lidského sídla – do této kategorie dále řadí jména vzniklá z osobního jména kmenového náčelníka, otce rodiny či hlavy rodu (např. *Ivanovice*), od příslušníka vládnoucí vrstvy duchovní či světské (např. *Biskupice*), ze zaměstnání či služby původních osadníků (např. *Zlatníky*), názvy vzniklé z místa, kde sídlili nynější obyvatelé nebo odkud se přistěhovali (např. *Mezilesice*), z ironické přezdívky (např. *Hrdlořezy*).
2. Jména označující příslušnost místa k jednotlivé osobě – do této skupiny autoři zařazují vlastní osobní jména zakladatele, rychtáře či prvního majitele (např. *Benešov*), dále obecná označení osoby vlastníka či zakladatele (např. *Králův Dvůr*).
3. Jména vzniklá od přírodních a kulturních jmen – z přírodních jmen chápou autoři jména, která vznikají např. podle názvů vod, druhů půd, terénních tvarů, klimatických poměrů, živočišstva, rostlinstva (např. *Jablonec* či *Blatná*). Do kulturních jmen řadí názvy odvozené od význačné stavby, výrobních zařízení, polohy na komunikacích, způsobu odlesňování, sídelního statutu dané osady (např. *Klášteřec* či *Žďár*).
4. Jména cizí – do této kategorie řadí autoři jména před slovanská, biblická, italská, německá, maďarská a jiná. Před slovanská jména dále dělí na jména odvozená od řeky (např. *Opava*), vrchu či hory (např. *Oškobrhn*), vlhkosti půdy (např. *Doksy*).

Více se přezdívkovými místními jmény zabývá Ivan Lutterer (1964, s. 81-87), který se snaží vyvrátit stanoviska některých autorů, např. Antonína Vaška, který zmiňuje, že složená místní jména jsou nejčastěji vzniklá z nejrůznějších ironických přezdívek či posměšků obyvatelům. Tento názor má více lingvistů, a dokonce se stalo obecným přesvědčím, že česká místní jména obsahují velkou řadu ironických narážek na původní obyvatele osady, mnohem více než je tomu v jiných zemích, např. v Německu. Do tohoto

stanoviska pak lidé promítají českou národní povahu, tzn. jakousi zálibu se svým sousedům posmívat. Tuto teorii považuje Lutterer za nepravděpodobnou a zmiňuje, že by se více měla zkoumat psychologie pojmenování a také je dle něho nezbytné podávat více výkladů pro konkrétní místní jméno. Dle něho se složené místní názvy mohou vykládat spíše jako názvy vzniklé z osobních jmen v plurálu, např. název *Nebovidy* chápe jako ves Nebovidovy rodiny, a ne jako osadu lidí, kteří vidí nebe. Dále je možné řadit tato jména do názvů motivovaných zaměstnáním obyvatel, např. *Močerady*, které definuje jako osadu lidí, jež pracují v močálu, nikoli jako ves obyvatel libujících si v moči. Další zmiňovanou kategorií jsou jména vzniklá z přeneseného významu, např. *Sovolusky*. Lepší definice dle autora je, že se jedná o ves lidí žijících na samotě než ves lidí louskajících neboli zabíjejících sovy. A jako poslední zmiňuje jména neosobního původu, tj. čistě topická, např. *Kostomlady* jsou dle autora vsí, kde jsou mlaty na kosti sloužící k výrobě mýdla, a ne osada lidí mlátící kosti.

Vladimír Šmilauer (1966, s. 112–113) nejlépe pro praktické použití hodnotí toto třídění:

1. Základem je apelativum
 - a. Pojmenování polohy, v níž vznikla osada – do této skupiny spadají terénní útvary, území, půda a kulturní půda (*Lány*), dále vody (*Ústí*), porosty (*Dub*), zvířata domácí (*Kozí*) i nedomácí (*Kavčí*).
 - b. Pojmenování osady samé – označení podle typu osady (*Nová Ves*), podle její speciální funkce (*Stráž*), podle budovy (*Hradec*).
2. Základem je proprium
 - a. Označení dle majitele osady – jedná se o vlastnická jména v jednotném čísle tvořená sufixy *-ov*, *-ova*, *-yně*, *-ín*, *-ina* aj.
 - b. Označení osadníků podle jejich majitele – jména v plurálu tvořena příponou *-ice* či *-an*.
 - c. Pojmenování osadníků z jiného hlediska – podle původu, podle zaměstnání, podle vlastností a událostí, podle charakteru bydliště.
3. Ostatní jména
 - a. Názvy cizího původu.
 - b. Názvy nejasné.

3.3.2 Klasifikace z hlediska slovotvorného

Nutným doplněním významového rozboru oikonym je rozbor slovotvorný. Ludvík Pokorný (1986, s. 62-63) zmiňuje, že nejčastějším způsobem tvoření místních jmen je připojování slovotvorné přípony ke slovnímu základu. Nejhojněji používané přípony v Čechách jsou sufixy *-ice*, *-ovice*, *-ov*. Pokorný zde zmiňuje, že přípony místních jmen mají jiné významy než přípony jmen obecných, např. sufixem *-yně* se u apelativ tvoří jména přechýlená (*žák – žákyně*), avšak u oikonym má tatáž přípona přivlastňovací význam (*Libotova ves – Libotyně*). Místní jména taktéž vznikají spojováním slov v sousloví, např. spojením přívlastku shodného s podstatným jménem. Méně častým způsobem pro vznik místních jmen je skládání dvou slovních základů, ale také i tvoření oikonym neodvozenými substantivy a adjektivy, např. *Kámen* či *Veselá*.

Vladimír Šmilauer (1960, s. 18) uvádí, že místní jména vznikají buď z obecného substantiva, např. *Lhota*, a také z obměn těchto jmen, ze kterých jsou nejčastější slova zdobnělá, např. *Lhotka*. Dále známe oikonyma, která vznikla složením dvou jmen, zejména se jedná o přezdívková jména obyvatelská, např. *Kotojedy*. A nejširší skupinou jsou jména vzniklá sufixy. K nejčastějším příponám patří *-ice*, *-ov*, *-ovice*, *-ín*, *-any*, *-yně*.

Toto trojí dělení místních jmen dle shodného způsobu tvoření V. Šmilauer (1966, s. 87-88) dále rozvíjí ve své publikaci *Úvod do toponomastiky*, ve které místní jména dělí dle Rosponda do skupiny primární, sekundární a do složenin:

1. Primární – do této kategorie řadí jména, která vznikla z obecných jmen či ze jmen osobních. Apelativa dále dělí podle toho, jestli jejich význam je původu např. rostlinného (*Dub*), zvířecího (*Jestřáb*), motivovaný zaměstnáním (*Hrnčíře*) atd. Osobní jména v této kategorii dělí podle jejich čísla. Rozlišuje, zda je jejich tvar v singuláru (*Ráb*) či v plurálu (*Kozojedy*).
2. Sekundární – v této kategorii jsou oikonyma, jež vznikla buď příponou (*Bukovany*), předponou (*Podhrad*) či předponou i příponou (*Mezihoří*).
3. Složeniny – autor rozlišuje od sebe vlastní složeniny (*Černodub*), spřežky (*Kněževes*) a sousloví (*Kavčí Hora*).

4 Pravidla pro psaní místních jmen

V současnosti je celková soustava českých místních názvů považována reálně za celonárodní, což doléhá na oblast jazykovědné činnosti neboli na kodifikaci spisovného jazyka, pod kterou spadá např. stanovení metod psaní, skloňování či vyslovování jmen. Místní jména patřila zejména ke svým místům, v nichž se většinou nemluví spisovně, ale lidé zde používali obecnou češtinu či místní dialekt. Z toho důvodu mohlo mít jedno jméno odlišné podoby v různých oblastech, např. *Újezd*, *Oujezd*. Více podob jednoho názvu bylo nepřijatelné jak pro státní správu, tak pro spisovný jazykový styk. Tímto problémem se zabývala česká jazykověda, která za spisovné, tedy i úřední, tvary uznala ty tvary jmen, které byly přeřazeny na totožného jmenovatele, kterým je soustava spisovného jazyka, např. pouze *Újezd* (Polívková, 1985, s. 20).

Některá místní jména zůstávala nekodifikovaná, zejména pokud se jedná o jejich tvaroslovnou stránku. Doporučení pro psaní jednotlivých názvů přinášely nejrůznější lexikony obcí a mluvnice, ale stále se vyskytovala nejistota uživatelů jazyka v užívání jednotlivých jmen, což ukazuje poradenská služba Ústavu pro jazyk český ČSAV (Polívková, 1985, s. 21).

V češtině se vyskytují tzv. dublety čili dvojtvary. Jedná se o dva tvary, které pojmenovávají totožné místo, ale jeden odráží místní stav a užívá ho jedinec, který je s lokalitou nějak spjatý a zná místní úzus, a druhý odráží spisovný systém (Polívková, 1985, s. 21).

4.1 Skloňování místních jmen

Český jazyk je jazyk flektivní, tzn. že jistá slova se mění, přesněji ohýbají, dle určitého pádu, čísla, rodu, času a osoby. Místní jména zařazujeme v češtině k substantivům, a proto je nutné tyto jména taktéž skloňovat. Podle zakončení místního jména v nominativu, nebo tvaru v genitivu určujeme náležitý vzor, podle něhož se jména skloňují, např. *Bechyně – růže*. Deklinace místních názvů však není zcela pravidelná, což lze vidět například u jmen v maskulinu, která jsou zakončená na tvrdou nebo obojetnou souhlásku. U těchto jmen je složité skloňování ve druhém a šestém pádě singuláru, kdy v genitivu mají tato jména koncovku *-u* nebo *-a*, a u některých lze použít obě zmíněné koncovky, např. *Rožmitál* – tvar v genitivu *Rožmitálu/Rožmitála*. V těchto případech

bývá koncovka *-a* používána v dané lokalitě a v jejím okolí, kdežto koncovka *-u* je užívaná zejména lidmi, kteří místní úzus neznají, a místní obyvatelé se s touto koncovkou těžko smiřují. Koncovka *-a* se objevuje často u jmen, která ji měla už jako jména obecná, např. *Kláštěra*, či jména, která jsou zakončena na *-burk* či *-berk*, např. *Rožmberka* (Polívková, 1985, s. 22-23).

S komplikacemi se můžeme setkat i u určování jmenného rodu, a to u místních názvů, jež jsou zakončena v nominativu na *-c, -č, -l, -m, -ň, -j, -š, -ť, -ř, -z, -ž*. Tato jména lze totiž zařadit jak k rodu mužskému, tak k ženskému, z toho důvodu, že kategorie rodu v tomto případě neplyne pouze ze zakončení slov, ale je důsledkem tradice a také historických faktů jazyka. Příkladem jsou jména typu *Olomouc* či *Boleslav*, což jsou zpodstatnělá adjektiva přivlastňovací, která jsou utvořena od mužských jmen, tím pádem byl původní rod těchto názvů mužský, ale u většiny zmíněných jmen došlo ke změně gramatického rodu z mužského na ženský. Avšak tato změna proběhla zejména v nářečí v centrální oblasti Čech, nikoli na Moravě a ve Slezsku, kde si názvy tohoto typu zachovaly původní rod mužský (Polívková, 1985, s. 25-26).

4.2 Další potíže s psaním místních jmen

Další odchylku nalezneme u psaní předložek, když sdělujeme, kde bydlíme. Ne všichni občané Čech a Moravy používají stejné předložky. Někteří užívají předložku *v*, např. *v Kladně*, jiní zase dávají přednost spojení „*bydlím na*“, např. *na Kladně*. Správné jsou obě varianty, ale ne všechny obce lze užít ve spojení s prepozicí *na*. Dříve se s předložkou *na* vázala jména osad, které byly umístěny výše než sousední osady, a také názvy osad, jež se nacházely na horních tocích řek. Jména spojovaná s prepozicí *na* si tuto vazbu většinou ponechala až dodnes, z toho důvodu stále říkáme „*bydlet na Vinohradech*“. Předložka *na* je více povahy místní, tedy se užívá zejména v okolí daného místa, kdežto předložka *v* má spíše celonárodní charakter (Polívková, 1985, s. 39-40).

4.3 Psaní velkých písmen u místních názvů

Pravidla českého pravopisu (2014, s. 60) říká, že velké počáteční písmeno nalezneme u jmen vlastních, která tak odlišíme od obecných slov a pojmenování, dále u jevu, jenž je pisatelem hodnocen jako jev hoden úcty, a také velké písmeno použijeme při označování začátku větného celku.

V minulosti byla pro psaní místních jmen pravidla taková, že se ve víceslovných názvech psala všechna významová slova s velkým počátečním písmenem, např. *Rokytnice v Orlických Horách*, tato norma odporuje dnešním zásadám českého pravopisu (Polívková, 1985, s. 41).

Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český (© 2008-2023) uvádí taktéž pravidla pro psaní velkých písmen u místních názvů. U víceslovných pojmenování obcí, měst či městysů, které neobsahují předložky, píšeme u všech slov velké písmeno, např. *České Budějovice* či *Františkovy Lázně*. *Františkovy Lázně* jsou oficiálním názvem města, proto jsou lázně psané s velkým písmenem, kdežto *lázně Poděbrady* se píše s malým písmenem, jelikož oficiálním názvem města jsou pouze *Poděbrady*. Stejně pravidlo platí také při psaní víceslovných názvů městských částí a sídlišť, např. *Malá Strana*.

Ve jménech, která obsahují předložkové spojení, se prepozice píše pokaždé s malým písmenem a následující slovo po prepozici se píše s písmenem velkým, i když je původem obecné, např. *Újezd nad Lesy*. Jestliže po předložce následuje víceslovný název, píše se stejně, jako by se psal sám o sobě, např. *Rychnov v Orlických horách*, *Jakubov u Moravských Budějovic* (*Internetová jazyková příručka*, © 2008-2023).

Obecná substantiva jako obec, město, městys, hlavní město se píše vždy s malým písmenem, i když jsou umístěné před místními jmény, např. *hlavní město Praha*. Pouze ve třech případech se substantivum město píše s velkým písmenem, jelikož je součástí zeměpisného jména: *Město Libavá*, *Město Touškov* a *Město Albrechtice* (*Internetová jazyková příručka*, © 2008-2023).

4.4 Víceslovné místní názvy

Víceslovné místní názvy se skládají minimálně ze dvou slov, která dohromady tvoří celek propria, a těchto názvů je několik druhů. Jedním z typů jsou takové místní názvy, které jsou v první části zastoupeny přídavným jménem či číslovkou a ve druhé podstatným jménem, např. *Český Brod*, *Tři Studně*. V neoficiálním jazykovém projevu se u některých názvů tohoto typu používá pouze jejich druhá část, např. *Český Brod* → *Brod*, ve spisovném projevu je však nutno používat pojmenování celé. U některých místních jmen lidé vytvořili zkratkové podoby, kdy z dvouslovného názvu vznikne pouze jedno slovo, např. *Havlíčkův Brod* → *Havlbrod*. Tyto podoby jsou slangové a silně citově

zabarvené, a proto je můžeme používat pouze v neoficiální komunikaci (Polívková, 1985, s. 40-41).

Další skupinou jsou názvy typu *Lázně Bělohrad* či *Město Kynžvart*, u kterých v neoficiální komunikaci dochází také k používání pouze druhé části pojmenování. Mezi českými místními názvy jsou nejméně zastoupenou skupinou složená jména, která se píšou se spojovníkem kvůli dvojitému místnímu jménu, např. *Frýdek-Místek*. V případě *Frýdku-Místku* se jedná o vztah rovnocennosti, jelikož název vznikl sloučením dvou obcí do jedné (Polívková, 1985, s. 41, 45).

5 Metodologie

Předmětem zkoumání této diplomové práce jsou místní jména obcí mikroregionu Pomalší. V této kapitole nastíním, jak jsem postupovala při zpracování analýzy oikonym v teoretické části a následně v praktické.

Teoretická část vznikla na základě prostudované odborné literatury, která se týkala lingvistických oborů onomastika a toponomastika. Zejména jsem se zaměřila na definování místních jmen, pravidla pro psaní oikonym a na jejich klasifikaci z hlediska významového a slovtvorného. Jako výchozí prameny poznání mi posloužily publikace od Rudolfa Šrámka *Úvod do obecné onomastiky* (1999) a zejména od Vladimíra Šmilauera *Úvod do toponomastiky* (1966). Přínosný pro mě též byl *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2016), jenž mi pomohl především při vymezování jednotlivých pojmů. Při psaní historického vývoje onomastiky mi byly nápomocné práce od Milana Harvalíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004) a od Jany Pleskalové *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (2007). Při psaní kapitoly věnované místním názvům jsem vycházela z publikace od Františka Cuřína, ve které se nachází část napsaná Ludvíkem Pokorným a pojmenovaná je *Místní jména v jižních Čechách* (1986), dále z díla Ivana Lutterera a Rudolfa Šrámka *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (1997), také zde nalezneme příspěvky od Marie Čechové, Michaely Čornejové a zejména od Vladimíra Šmilauera. Poslední kapitola první části práce je věnovaná pravidlům pro psaní oikonym, ve které se opírám o publikaci *Naše místní jména a jak jich užívat* (1985) od Aleny Polívkové a z *Internetové jazykové příručky* (© 2008-2023). Práci jsem dále obohacovala citací z odborných lingvistických časopisů *Naše řeč* či *Slovo a slovesnost*, do kterých přispívají jazykovědci jako např. Miloslava Knappová, Ivan Lutterer či Rudolf Šrámek.

Praktickou část bylo možné vypracovat na základě teoretických poznatků, které jsem získala z výše zmíněných publikací. Pro analýzu oikonym jsem si vybrala obce, které jsou součástí Svazku mikroregionu Pomalší, který v současnosti sdružuje 23 obcí nacházející se právě okolo řeky Malše a Svazek zajišťuje prosperitu a spolupráci těchto obcí. Navíc jsem do analýzy přiřadila obec Roudné, která nedávno ze Svazku vystoupila, protože skrze ni protéká řeka Malše a obec je mým bydlištěm. V této práci tedy dohromady analyzuji 24 obcí. U jednotlivých obcí je nejprve přiblíženo jejich umístění

v regionu od významného místa, nejčastěji je uvedena vzdálenost od Českých Budějovic, Českého Krumlova či Kaplice. Nejvíce pozornosti je věnováno původu jmen místních názvů, jejich vývoji a změnám v pojmenování, z toho důvodu je u každé obce zmíněn rok prvního záznamu o obci, její historie a pro doplnění též významné památky obcí, díky kterým získaly některé obce své jméno.

Při představování mikroregionu Pomalší a Svazku jsem vycházela zejména z brožury *Poznej Pomalší: Průvodce a mapa* (2018) od Jana Jiráčka. K etymologickým výkladům jednotlivých místních názvů byla použita díla od Antonína Profouse *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny* (1949-1957) a od Augusta Sedláčka *Místopisný slovník historický Království českého* (1998). Informace o jednotlivých obcích jsem čerpala zejména z *Velké turistické encyklopedie* (2008) od Petra Davida a Vladimíra Soukupa, která byla zaměřena výhradně na Jihočeský kraj, a z publikace *Česká republika: města a obce* (2016) od Jana Dolečka. Aby byl podán co nejpresnější výklad o obci, byla použita řada dalších knižních i internetových zdrojů, které se zabývaly výkladem jednotlivých obcí. Pro zařazení místních jmen do jednotlivých skupin jsem zvolila klasifikaci významovou i slovtvornou od Vladimíra Šmilauera, kterou představil ve své monografii *Úvod do toponomastiky* (1966).

6 Mikroregion Pomalší

Pomalší je oblast rozprostírající se severojižně podél řeky Malše, což je jedna z nejvýznamnějších řek v Jihočeském kraji. Jedná se o důležitou součást historického území Doudlebska, jehož hranici od nepaměti tvořily jihočeské pánve, okolní příhraniční hory a ve východní části řeka Stropnice. V současné době je Pomalší také název pro významný jihočeský mikroregion, který sdružuje 23 obcí, převážně staré doudlebské vesnice a městečka (Jiráček, 2018, s. 2).

Archeologické výzkumy dokládají, že povodí středního toku řeky Malše bylo osídleno slovanskými kmeny již v 8. století. Dokladem je hradiště umístěné na ostrohu nad Malší, jenž se nachází nedaleko Branišovic (*Ručně malovaná mapa regionu Pomalší*, 2013).

Osídlování podél vodních toků mělo v minulosti své strategické důvody. V případě, že krajinu tvořily souvislé lesní porosty, byla řeka jednou z prvních dopravních cest a podél ní vznikaly stezky, osady a první sídliště. V době vrcholného středověku byla využívána Malše k plavení dřeva z Novohradských hor do vnitrozemí (© *Svazek měst a obcí regionu Pomalší*).

Pomalší se nachází ve střední části rozsáhlejšího území Doudlebska, které zahrnuje ještě řadu dalších obcí. Tímto územím procházela významná obchodní jihočeská stezka, která vedla přímo podél řeky Malše a byla nazývána Kaplickou nebo také Cáhlovskou, podle Cáhlova v Rakousku, dnešního města Freistadt. Kaplická stezka se sbíhala v Doudlebech s Vitorázskou stezskou a bylo zde založeno jedno z nejstarších správních středisek v jižních Čechách, které zřejmě zaniklo se založením města České Budějovice (Jiráček, 2018, s. 2).

V Pomalší převládá zemědělská půda, ale na vrcholcích se zachovaly lesní celky a podél řeky se nachází porosty náletových dřevin. V této oblasti nalezneme dva přírodní parky, a to Přírodní park Soběnovská vrchovina, který zahrnuje všechny tři vrcholy Slepíčních hor, tj. Kohout, Slepice neboli Vysoký kámen, Kuře neboli Besednická hora. Na nejvyšším vrcholu Slepíčních hor, tj. na Kohoutu, je umístěn čtyřboký kamenný jehlan, jenž byl kdysi považován za střed Evropy. V jihozápadní části Pomalší se rozprostírá Přírodní park Poluška zahrnující vrcholy Kraví hora a Poluška. Celkově je Pomalší

vyhledávaným cílem pro pěší turisty, nalezneme zde nejen přírodní ale též historické památky (Jiráček, 2018, s. 4-8).

Podél řeky jsou umístěny zříceniny jihočeských hradů. Na pravém břehu řeky Malše byl vystavěn hrad Velešín, ze kterého se dochovaly pouze ruiny, avšak dříve byl velkolepým sídlem, jež dominovalo svému okolí. Dále zde nalezneme pozůstatky původní věže hradu Tichá, také zříceninu hradu Sokolčí poblíž Soběnova či zříceninu Louzek nad levým břehem Malše. Avšak nejznámějším a nejnavštěvovanějším hradem na tomto území je Pořešín (*Ručně malovaná mapa regionu Pomalší*, 2013).

Vesnická architektura Pomalší se vyznačuje jednoduchými tvary selského baroka a prostším zdobením, než spatříme v některých bohatších vesnicích. Místní obyvatelé se kdysi odlišovali vlastním nářečím, slavnostními kroji, tradicemi či písněmi. Řada zvyklostí, např. masopust, velikonoční svátky či dožínky, se dodržují v některých vesnicích dodnes (Jiráček, 2018, s. 12).

Pomalší je bohaté na sakrální památky. Nalezneme zde řadu kostelů, kaplí, kapliček, památných křížů, božích muk, avšak nejvýznamnější církevní památkou této oblasti je Římovská pašijová cesta, která je dlouhá přibližně pět kilometrů a má řadu informativních zastávek. Známa je také doudlebská madona, jejíž kopie je umístěna v gotickém kostele sv. Vincence v Doudlebech (*Ručně malovaná mapa regionu Pomalší*, 2013).

Kromě zmíněných přírodních a historických památek zde najdeme a můžeme obdivovat i technické stavby, např. Římovskou údolní přehradu vybudovanou na dolním toku řeky Malše, jež je v provozu od roku 1977 a od roku 1981 zásobuje pitnou vodou město České Budějovice a další území jižních Čech. Nedaleko Soběnova se na řece Černá nachází Soběnovská údolní nádrž, která je nejstarší na tomto území, ale v roce 2002 se při povodni nádrž protrhla a musela být vystavěna nová, která již nebyla sypaná, nýbrž betonová (Jiráček, 2018, s. 16).

Nejdůležitější technickou památkou tohoto území je koněspřežná trať, která vedla z Českých Budějovic přes území Pomalší do Lince a přibližně sledovala trasu dřívější Kaplické stezky. V plném provozu byla od roku 1832 a sloužila zhruba čtyřicet let, dokud koně nebyli nahrazeni parní lokomotivou (Jiráček, 2018, s. 20).

6.1 Řeka Malše

První historická zmínka o řece Malši pochází z roku 1265 a v té době se řece říkávalo většinou Malče, což jí vydrželo až do konce 19. století. Původ jejího jména pochází podle lingvistů od osobního jména Malcha, což mohl být muž, který užíval část vodního toku nebo jej vlastnil. Ve starších pramenech se ojediněle vyskytuje též pojmenování Malšina (Kovář, 2006, s. 145).

Zdeněk Duffek (2016, s. 7-8) ve své publikaci zabývající se výhradně řekou Malší taktéž uvádí, že název pochází od vlastního názvu, avšak od jména Malša. V Rakousku je řeka známá pod názvem Maltsch, jehož původ se odvozuje od keltského výrazu pro moč. Též existuje i lidová etymologie, která uvádí, že pojmenování Malše vzniklo od oslovení „má olše“.

Řeka Malše pramení blízko rakouské obce Sandlu a vtéká do řeky Vltavy v Českých Budějovicích. Měří celkem 95 kilometrů a z toho protéká 5,5 kilometrů územím Rakouska. Z větších přítoků do Malše vtéká zprava řeka Černá a Stropnice a v českobudějovické pánvi také Hodějovický potok (Kopáček, 1998, s. 249).

Konkrétně se pramen řeky nachází na severních svazích hory Viehberg, což je nejvyšší vrchol Novohradských hor. Počátkem řeky byl označen výtok z rybníku u samoty Quas, nedávno ale bylo pramenem určeno místo v lese nad Quasem, avšak voda odtud teče jen zřídka (Duffek, 2016, s. 7).

Řeka má horský charakter a její voda je velmi čistá, z toho důvodu v ní žijí i méně běžní vodní živočichové, např. je domovem vzácné perlorodky říční, která je chráněna systémem Natura 2000. Podél břehu je Malše obklopená olšinami a rostou zde vzácné rostliny, např. kamzičnick rakouský, kýchavice bílá pravá či tavolník vrbolistý. Řeka je taktéž lovištěm vydry říční (Duffek, 2016, s. 5, 11).

Malše je od roku 1931 zdrojem pitné vody pro velkou část Jihočeského kraje. Nejprve prostřednictvím vodárny v Českých Budějovicích, od roku 1966 díky úpravně vody ve Vidově s místním odběrem a od roku 1979 je voda upravována v Plavě s odběrem z vodárenské nádrže Římov (Kopáček, 1998, s. 249).

Na konci 19. století se příslušné úřady začaly zabývat regulací vodních toků kvůli opakujícímu rozvodnění řeky Malše a sérií ničivých povodní v letech 1876 až 1896. První protipovodňové násypy pocházely z počátku 19. století a byly umístěné podél Malše

u Roudného, ale při velkých povodních nestačily, z toho důvodu proběhla na konci 19. století rozsáhlá úprava koryta Malše v Českých Budějovicích. Dále byly vybudovány dvě retenční nádrže u Dobré Vody a poblíž Malého Dubičného, díky kterým došlo k regulaci a k odklonění koryta Dobrovodského potoka, a které se staly důležitým protipovodňovým opatřením chránící zejména město České Budějovice (Kovář, 2012, s. 32-33).

Řeka byla využívána jako dopravní cesta pro plavbu dřeva, která začala již v roce 1783 a jako první připlavalo poleno z bukového lesa hraběte Buquoye z novohradského panství. Dříví se skladovalo na levém břehu Malše pod Velkým jezem, kde je dnes zachován pouze původní domek hlídače. Přes Malši v tomto místě byla vybudována v 90. letech 19. století železná lávka pojmenována právě podle hraběte Buquoye (Kovář, 2006, s. 148).

V době průmyslové revoluce byla zvýšená potřeba stavebního i palivového dříví, proto byla vybudována síť plavebních nádrží, které umožňovaly plavení celých kmenů. Dříví bylo splavováno z Novohradských hor do Českých Budějovic a dále do Prahy a poté do Hamburku. Úspěšné splavnění přineslo hospodářský rozvoj této oblasti. Vystavěny byly též nové vesnice pro voraře a lesní dělníky. Poslední plavba se uskutečnila na konci července v roce 1938 (Duffek, 2016, s. 33-34).

Mimo jiné sloužila řeka také pro těžbu písku zejména v letech 1930-1935, protože v jejích zátokách byl písek velmi kvalitní, a proto také vyhledávaný. Používal se při stavbách budov, a to nejen ve Vidově, ale též v Českých Budějovicích. Velká pískovna se nacházela v oblasti mezi obcemi Vidov a Roudné, vlastnil ji sedlák Bauer a v provozu byla téměř 25 let. Lidé těžili písek i z lodi v místech nad vidovským jezem (Lexa a kol., 2017, s. 55).

Od 18. století až do druhé světové války pracovalo na Malši několik mlýnů. Mezi bývalou obcí Cetviny a hradem Pořešínem bylo ještě ve 30. letech 20. století v provozu 13 mlýnů, 5 hamrů a továrna na výrobu nití s vlastní vodní elektrárnou. Po roce 1945 začala řemesla na řece upadat a poslední mlýn přestal pracovat v roce 1952. Při budování železné opony byla většina děl násilně zlikvidována (Černý, 1998, s. 11).

Malše je v Českých Budějovicích významná pro letní rekreaci. Tradiční je koupaliště u Malého jezu či jsou rekreačně využívány i místa u Velkého jezu a U Špačků.

Mimo jiné je Malše využívána pro sportovní rybolov a okolí řeky je vhodné pro turistiku (Kopáček, 1998, s. 249).

6.2 Svazek měst a obcí regionu Pomalší

V roce 1992 vznikla myšlenka založení Svazku měst a obcí regionu Pomalší, zkráceně SMO, do něhož mohlo vstoupit každé město a obec, které katastrálním územím zasahují do povodí řeky Malše. Dne 16. prosince 1992 se v Římově uskutečnila ustavující schůze, na níž byl založen svazek pod svým dosavadním názvem jako dobrovolná nepolitická organizace sdružující obce v povodí řeky Malše na území okresů České Budějovice a Český Krumlov. Sídlem svazku se stal právě Římov (Jiráček, 2018, s. 66).

Nejvyšším orgánem svazku se stala Valná hromada a řídí ho tři jednatele, dva revizoři a další odborní poradci. Zmíněné funkce jsou dobrovolné a bezplatné a volební období trvá dva roky (Duffek, 2016, s. 58).

Dne 13. ledna 1993 byl Svazek měst a obcí regionu Pomalší zaregistrován a od té doby se stávala členem, ale také končila členství, řada obcí i měst. Dnes Svazek tvoří 23 obcí, městysů a měst a celkový počet obyvatel je přibližně 21 tisíc. Hospodaření je pokryto členskými příspěvky a penězi z dotačních titulů (Jiráček, 2018, s. 66).

Předmětem a cílem činnosti organizace je řešení dopadů na hospodaření obcí v souvislosti s vodní nádrží vybudovanou v Římově a s řekou Malší, zejména v oblastech jako je ochrana životního prostředí, zemědělská prvovýroba, zásobování vesnic vodou, čištění odpadních vod, likvidace a umístování domovního odpadu, lesní hospodářství a další podnikatelská činnost. Mimo jiné se svazek také zabývá správou, údržbou a provozováním zařízení, která slouží k uspokojování potřeb občanů, jako např. školství, zdravotnictví, sociální péče, kultura i cestovní ruch (Jiráček, 2018, s. 66).

Nejnovější členskou obcí Svazku je Rožmitál na Šumavě, který přistoupil teprve nedávno. Po roce 2018 naopak ze Svazku vystoupila obec Roudné, avšak nadále se jedná o významnou obci tohoto regionu, která se nachází v bezprostřední blízkosti řeky Malše a je členem Místní akční skupiny Pomalší, která se také zabývá zkvalitněním života na venkově a jeho rozvojem.

7 Analýza místních názvů mikroregionu Pomalší

Svazek Pomalší sdružuje v současnosti 23 obcí ze dvou okresů, a to z Českých Budějovic a z Českého Krumlova. Obce jsou umístěné podél řeky Malše, pouze obce Omlenice a Bujanov se nacházejí dále na západ u Šumavského podhůří (Jiráček, 2018, s. 22).

V následujícím textu jsou popsány jednotlivé obce, které jsou součástí Svazku měst a obcí regionu Pomalší a řazeny jsou podle abecedního pořádku. Předmětem zkoumání je také obec Roudné, která čerstvě ze Svazku vystoupila, tudíž je analyzovaných obcí dvacet čtyři. U každé obce zmiňuji původ a vznik jejího názvu, její historii, původní majitele, polohu a významné památky.

Besednice

Obec je lokalizovaná pod Slepíčími horami a spadá do správního obvodu Kaplice, od které leží přibližně 7 kilometrů daleko. Od roku 1910 jsou Besednice Městyssem (Doleček, 2016, s. 162).

První zmínky o městyse pochází z roku 1395, kdy původní název zněl Besednicze a vznikl ze staročeského substantiva *besěda*. Jméno Besednice vzniklo z přídavného jména *besedná* nebo *besední* a přidáním přípony *-ice* (Profous, 1954, s. 68).

Slovo *beseda* se v dnes užívá ve významu připravené a řízené schůze, která je soustředěná kolem daného tématu. Avšak Gebauerův slovník dokládá, že staročeský výraz *besěda* znamenal rozpravu či hovor, a také místo určené pro ně. Také Václav Machek uvádí zmiňovaný výraz ve významu společného posezení venku s příjemnou debátou, jak bylo pro život na vesnici zvykem (Steinerová, 2008, s. 52-54).

V roce 1396 krumlovský farář Bartoloměj ze Světlíka spolu s Jindřichem z Rožmberka darovali tuto farní ves ke kostelu svatého Víta v Českém Krumlově (Sedláček, 1998, s. 20).

Václav Kotyška (1895, s. 47) se o Besednici zmiňuje jako o bývalém panství arciděkanství v Českém Krumlově.

Obec bývávala významnou díky těžbě a zpracování žuly a dále se zde těžila cihlářská hlína a známé jsou místní cihlářské výrobky. Nedaleko od obce se rozprostírá přírodní park Soběnovská vrchovina s nalezištěm vltavínů (Doleček, 2016, s. 162).

K důležitým památkám městyse patří zejména barokní kostel sv. Prokopa, který pochází z roku 1738 a je významný nejen pro Pomalší, nýbrž i pro celé Doudlebsko. Historicky cenná je též socha sv. Jana Nepomuckého umístěna na náměstí (Jiráček, 2018, s. 24).

Borovnice

Ves se rozprostírá nedaleko Českých Budějovic a skrze ni protéká Zborovský potok, na němž leží Borovnický mlýn (Profous, 1954, s. 141).

Původní název této vsi byl Borowniczie a pochází z roku 1383. Jméno Borovnice vzniklo od přídavného jména *borovná* přidáním zpodstatňující přípony *-ica* a bývalo oblíbeným názvem pro borové lesy a také pro potoky, které borovým lesem protékaly. Ves dostala patrně jméno po lokalitě, ve které byla vybudována (Profous, 1954, s. 141-142).

Od konce 14. a během 15. století byla obec v držení vladyk z Borovnice a později se stala součástí panství Rožmberků. Nalezneme zde dochované selské usedlosti pocházející z konce 19. a začátku 20. století a také kapli Panny Marie vybudovanou roku 1898. V obci můžeme spatřit dva památné stromy, a to jilm horský a dub letní (Doleček, 2016, s. 118).

Bujanov

Tato obec je mladšího data než staré doudlebské osady a byla založena v době vrcholného středověku během německé příhraniční kolonizace (Jiráček, 2018, s. 26).

Bujanov leží šest kilometrů jihozápadně od Kaplice a první písemný záznam o této vsi pochází pravděpodobně z roku 1347, kdy byla ves německy nazvaná Angreren. Docházelo k různým obměnám názvu, kdy v roce 1400 je název pozměněn na Angrer a v roce 1530 Angrarn. Postupem času ze dvou *r* jedno disimilací zaniklo a v roce 1841 je tato ves známá jako Angern. Vedle zmíněného názvu se od roku 1446 vyvíjí český název

Bujanov, jehož prvotní podoba byla Bujany. Od roku 1923 jsou úředními názvy stanoveny Bujanov i Angern (Profous, 1954, s. 231).

Původ názvu Angern pochází od obyvatelského jména Angerer, což znamená lidé bydlící „auf dem Anger“ v překladu na travnatém místě, pažitě. Český název Bujany znamená ves Bujanů. Slovensky bujan znamená hýřil a v moravském nářečí bujana značí silnou krávu s lalokem pod krkem (Profous, 1954, s. 231).

Zřejmá je také souvislost se slovy bujeti či bujný. Tyto výrazy je možné vztahovat jak na povahu obyvatel, tak také na bujně porostlé nebo úrodné místo. V tomto případě by měl český název stejný význam jako německý (David a Soukup, 2008, s. 34).

Název Bujanov pochází buď od povahy místa, které bylo travnaté, nebo od povahy lidí žijící na tomto místě.

V této příhraniční obci převládalo do roku 1945 obyvatelstvo německé národnosti a po poválečném odsunu byly příhraniční vesnice vylidněny a některé dokonce zanikly. (Jiráček, 2018, s. 26). Bujanov zůstal zachován a byl znovu osídlen českými rodinami z Ločenic a z blízkého okolí (David a Soukup, 2008, s. 34).

Skrz obec dříve vedla trasa bývalé koněspřežné dráhy, která začínala v Českých Budějovicích a poslední zastávka byla v Linci. Osobní přeprava trvala dle jízdního řádu 14 hodin a jezdilo se zpravidla až od začátku dubna, v zimních měsících byla přeprava pozastavena. Právě v Bujanově byla možnost se občerstvit, a to oblíbenými koláči (Kovář, 2006, s. 142). Tuto tradici doposud připomínají koláčové slavnosti, které se konají každý rok v polovině července (Dufferk, 2016, s. 28).

Dodnes se dochovala budova bývalé přepřahací stanice koněspřežné dráhy, v níž je v současnosti škola. V Bujanově také nalezneme Muzeum koněspřežné dráhy, kde nalezneme řadu dokumentů, zbytky koněspřežné dráhy a také maketu původní podoby bujanovské stanice (David a Soukup, 2008, s. 34-35).

Doubravice

Jedná se o ves, která leží pouhé čtyři kilometry jihovýchodně od města České Budějovice. První zmínky o této vsi jsou z roku 1267 v souvislosti se Sudimírem z Doubravic, který ji tehdy vlastnil, ale název jako takový se v písemných záznamech objevuje až v roce 1351 (Profous, 1954, s. 442).

Osada vznikla přímo pod temenem vrchu, na kterém zřejmě po vykácení lesů a zúrodnění polí zůstal malý dubový lesík, díky kterému pravděpodobně dostala osada svůj název. Dubový les se označuje jako „doubrava“ a deminutiva tvořila stará čeština pomocí přípony *-ice*, takže slovo doubravice znamená malý dubový les. Vesnice často získaly své jméno právě po nějaké přírodní zvláštnosti, která pro danou oblast byla specifická (Kovář, 2010, s. 4).

Jméno bylo odvozeno od dubového porostu nacházejícího se v okolí vsi.

Prvotně byla ves sídlem vladyků, nejprve v roce 1357 vladyka Trojana a po něm nastoupil Drslav. Poté až do 16. století patřila Doubravice k panství třeboňskému, což byl majetek Rožmberků (Sedláček, 1998, s. 158).

V roce 1555 Vilém z Rožmberka daroval ves svému úředníkovi Mikuláši Humpolcovi z Tuchareze za jeho věrné služby. Po jeho smrti Doubravici zdědila jeho dcera Kateřina, která ji prodala zpátky do vlastnictví Rožmberkům. Vilém z Rožmberka ji opět prodává a tentokrát Ludmile z Hřebene. Ves byla neustále prodávána a od roku 1637 patřila Doubravice českobudějovickým měšťanům (© *Obec Doubravice*).

Největší dominantou obce je raně barokní zámek s hospodářským areálem, který byl vystavěn na konci 17. století. Dnešní podoba pochází z 60. let 18. století, kdy byl zámeček po požáru obnoven (Doleček, 2016, s. 120).

Doudleby

Starobylá obec Doudleby, podle níž je celá oblast Doudlebska pojmenovaná, leží při řece Malši přibližně uprostřed území. Konkrétně se nachází mezi Českými Budějovicemi a Římovem. Dnešní obec se skládá ze dvou částí, kterými jsou Doudleby a Straňany (Jiráček, 2018, s. 48).

Počátky osídlení tohoto území sahají až do raného středověku, tj. doba příchodu Slovanů do střední Evropy v průběhu 6. a 7. století. Značnou část jižních Čech tehdy osídlili lidé náležející ke slovanskému kmeni, kteří nejdříve sídlili u jihoruské řeky Bugu. Později byl tento kmen označován jako Doudlebové. První písemný doklad o nich napsal arabský cestovatel a historik Al-Mas-údí v polovině 10. století, který se zmiňuje o lidech nazývaných Dulaba nebo Dulana. Tyto výklady jsou však sporné a někteří historici se domnívají, že tito lidé tvořili pouze malý díl příchozích a nemohli tak vytvořit kmenový

celek, avšak místní jméno Doudleby naznačuje, že součástí slovanských přistěhovalců byli též příslušníci, možná spíše potomci, kmene Doudlebů (Sterneck, 2008, s. 7).

Jméno obce je tedy odvozené od jména výše zmíněného slovanského kmene Doudlebů.

Na původu jména se taktéž nemohou odborníci přesně shodnout. Podle jedné verze je kmen slovanského původu a jméno je složené ze slov „duda“ a „liabos“. Duda znamená píšťala a liabos tenký, tedy se jedná o člověka, který je hubený jako píšťala. Druhá verze se přiklání k tomu, že jméno vzniklo spojením dvou západogermánských slov, a to „deudo“, což znamená kmen nebo území, a „laifts“ znamenající zbytek, tedy by se v překladu jednalo o zděděné území (David a Soukup, 2008, s. 77).

Přestože většina odborníků zastává verzi slovanského původu názvu, přijatelnější je model germánského původu, jelikož Doudlebové zdědili kraj po upadající keltské civilizaci (Šimánek, © 2023).

Nejpozději v druhé polovině 10. století bylo v místě dnešní vsi postaveno pevné hradiště, které bylo zbudováno na strmém ostrohu hruškovitého půdorysu, který byl ze tří stran chráněn řekou Malší a hradiště se rozprostíralo na ploše necelých pěti hektarů. Nejstarší český kronikář Kosmas zařadil zmínku o Doudlebech k roku 981 a píše, že Doudleby patřily Slavníkovcům a po jejich vyvraždění v roce 995 se mělo hradiště stát součástí majetku Přemyslovců. Toto je dnes přijímáno také s rezervou a spíše se vznik doudlebského hradiště spojuje až se samotnými Přemyslovci (Sterneck, 2008, s. 7).

Doudleby byly již od 10. století střediskem kraje a sídlil zde státní úředník. První dochovaný listinný doklad o jeho existenci pochází z roku 1175 a zmiňuje se o přemyslovském správci Kochanovi z Doudleb. Poslední zmínka o Doudlebech jako o správním středisku pochází z roku 1268, po založení královského města České Budějovice. Doudleby tehdy rychle ztratily svůj význam (David a Soukup, 2008, s. 76).

Prvním držitelem vsi byl v roce 1291 Čeněk z Doudleb, původně z Cipína, jehož potomci se nazývali Doudlebskými z Doudleb. Ve 14. století se Doudleby vyskytují jako farní ves a jejími držiteli byli od roku 1360 tři bratři, a to Mikuláš z Řevnovic, Trojan a Čeněk. V držení vsi pokračovali poté synové jednoho z bratrů. Rozvětvením rodu nastalo také dělení statku a postupné prodávání (Sedláček, 1998, s. 160).

Posledním a nejspíš nejvýznamnějším pánem z rodu Doudlebských, který vlastnil obec, byl Petr Doudlebský. Stejně jako ostatní z jeho rodu i on věrně sloužil Rožmberkům a stal se hejtmanem a později regentem rožmberských statků. Byl svobodný a svou část vsi prodal Václavu Metelskému z Feldorfu, od něhož ves koupila v roce 1544 obec České Budějovice. Druhou část Doudleb prodala v roce 1575 Eliška Kořenská panu Vilému z Rožmberka, a tak připadla jedna část Doudleb k Č. Budějovicím a druhá k Třeboni až do roku 1850, kdy se původně dvě obce, Doudleby a Straňany, spojily pod jeden společný obecní úřad. Název obce byl až do roku 1918 Doudleby – Straňany (Šimánek, © 2023).

Straňany odděluje od Doudleb řeka Malše a první zmínka o původně samostatné obci pochází z roku 1360, kdy je na staré listině o obdarování doudlebského kostela uveden jako svědek nějaký Buňata, rychtář ze Straňan. Jméno obce vzniklo z apelativa stráň, jelikož ty se kolem Doudleb a Straňan všude rozkládaly (Šimánek, 2008, s. 42).

Doudlebové vymřeli až v 19. století a jejich potomci žili na Táborsku a Sedlčansku. Příjmení Doudlebský se postupem času zkomolilo na Daudlebský a příslušníci této rodiny často zastávali významné úřady ve městě České Budějovice (David a Soukup, 2008, s. 76).

Na místě bývalého hradiště stojí dnes farní kostel sv. Vincence. Raně gotický kostel je již od středověku známým cílem poutníků, kteří přicházeli se poklonit Matce Boží Doudlebské, což je obraz Madony držící v levé ruce Ježíška, který byl zasazen do prosklené skříňky retabula hlavního oltáře. Obraz pochází z první poloviny 15. století a dnes je originál uložen v Národní galerii v Praze, avšak stále zůstává majetkem doudlebského kostela, ve kterém je umístěna v současnosti pouze kopie obrazu. Největší poutě byly konány o Svatodušním pondělí a každou první neděli. V 19. století začala sláva Doudleb upadat ve prospěch římovského poutního místa. Poblíž kostela můžeme obdivovat také kapličku Panny Marie a sv. Barbory (Černý, 2006, s. 59-60).

Roku 1928 zde byla postavená technická památka v podobě betonového jednoobloukového mostu, který dostal jméno po badateli Františkovi Miroslavovi Čapkovi, tj. Čapkův most, který publikoval o Doudlebsku články a přispěl k vybudování mostu. Nově je zde postaven kamenný památník připomínající velkou povodeň z roku 2002 (Duffek, 2016, s. 48).

V roce 1940 byl na tomto území proveden archeologický výzkum pod vedením jihočeského archeologa Bedřicha Dubského, který za hřbitovem v sousedství kostnice našel pozůstatky zahloubeného obydlí z 10. století. V roce 1997 byl proveden další výzkum, při kterém byly nalezeny záušnice, což byl šperk používaný jako ozdoba do vlasů, a prsten pocházející z kostrových hrobů (Lavička, 2008, s. 55-56).

V současnosti se v obci koná každý rok řada tradičních akcí, jako je hasičský ples, masopust, stavění máje na Čapkově kopci, Doudlebské dožínky a tradiční pouť, při které jedou ozdobené vozy doprovázené krojovanými soubory (David a Soukup, 2008, s. 77).

Heřmaň

Jedná se o ves nacházející se sedm kilometrů jižně od Českých Budějovicích. První zmínka o vesnici pochází z roku 1400, tehdy byla ves známá jako Lhotka. Dnešní obec Heřmaň, německy Hermannsdorf, vznikla rozdělením dvora, který se jmenoval právě Lhota nebo Lhotka. Pojmenována byla na počest opata vyšebrodského kláštera Heřmana Kurze, za něhož nová ves rozdělením Lhotky vznikla (Profous, 1954, s. 613).

V nové vesnici bylo na bývalých pozemcích dvora postaveno původně 13, později více než 20 domů. V roce 1895 většina domů postavených ze dřeva vyhořela a následně byly vybudovány nové kamenné domy, z nichž se některé zachovaly dodnes (Jiráček, 2018, s. 44).

Kaplice

Původně se jednalo o osadu s malou kaplí neboli „kaplicí“, z toho důvodu dostalo město název Kaplice. Osada vznikla na cáhlovské obchodní stezce, která spojovala Čechy s Rakouskem, v oblasti spravované milevskými premonstráty (David a Soukup, 2008, s. 133).

Tato stezka, po níž se dopravovala zejména sůl, měla pro kupce podstatná zastávková místa. Jedno bylo v rakouském Cáhlově, dnešní Freistadt, a druhé právě v Kaplici. Z toho důvodu se stezce říkalo cáhlovská nebo též kaplická. Z výhodné polohy osada těžila a záhy se začala měnit v budované město. (Černý, 1998, s. 1).

První písemná zmínka pochází z roku 1257 a osada byla pojmenovaná Capliz. Postupem času se název změnil na Caplicz, poté na Kaplicze a od roku 1789 se používalo německé Kaplitz (Profous, 1949, s. 203).

Kaplice nejprve patřila pánům z Pořešína a v roce 1382 obdržela městská práva, mezi které patřilo i právo svobodně rozhodovat o svém majetku a také možnost vyhošťovat nemravné lidi z města. V roce 1434 připadlo město Rožmberkům, kteří udělili Kaplici znak, který je tvořen hradbou se dvěma věžemi se znakem pětিলisté růže. V roce 1619 obsadil Kaplici hrabě Buquoy a i s panstvím ji získal. Na začátku 20. století žili v Kaplici převážně němečtí obyvatelé, kteří se dokonce pokusili odtrhnout Kaplici v roce 1918 od Československa, tento pokus se jim kvůli zásahu armády nepovedl. V roce 1945 po osvobození města spojeneckými vojsky došlo k odsunu Němců, kteří byli nahrazeni českými a slovenskými osídlenci. V tomto období město upadalo a znovu začalo podnikatelsky i turisticky ožít po pádu komunismu (David a Soukup, 2008, s. 133).

V současnosti k městu patří 10 osad, jedná se o bývalé okolní vesnice, které utrpěly vysídlením Němců po druhé světové válce. K nejznámějším patří Pořešín, Blansko a Hubenov (Jiráček, 2018, s. 28).

V Kaplici nalezneme řadu památek, např. kostel sv. Petra a Pavla nacházející se v jádru města, kterému zřejmě předcházela nepatrný románský kostelík, který byl po požáru v roce 1507 znovu postaven a tentokrát v pozdně gotickém slohu. Tento farní kostel byl ve druhé polovině 18. století povýšen na děkanský a ze stejné doby můžeme i dnes uvnitř spatřit obraz Loučení sv. Petra se sv. Pavlem. Dále ve městě můžeme obdivovat kostel sv. Floriána, špitální kapli sv. Josefa a sv. Barbory, historickou radnici a zachovalé domy na náměstí, panský pivovar, sochu sv. Jana Nepomuckého a mnohé další památky (Doleček, 2016, s. 161).

Kostel sv. Floriána zvaný též český byl pravděpodobně vybudován na základech staré kaple, jež dala městu jeho jméno. Později nejspíš sloužila tato kaple jako hřbitovní (Duffek, 2016, s. 31).

Na náměstí stojí také pomník pedagoga a faráře Ferdinanda Kindermanna, který v letech 1771-75 vybudoval ve městě vzornou školu. Kromě trivia se zde vyučovaly i další

předměty, jako např. mravouka, biblická dějeprava a ruční práce důležité pro selské děti, tj. předení, šití či správné postupování při zpracování lnu (Duffek, 2016, s. 31-32).

Komařice

Profous (1949, s. 290) ve svém díle uvádí, že jméno Komařice znamená ves lidí Komárových. Příjmení Komár i Komárek je podnes hojně užívané a vzniklo z apelativa komár.

Na oficiálních stránkách obce se však uvádí, že původ názvu pochází ze staroslovanského slova *komar*, *komarník*, *Komarovic*, což znamená pastviny vzdálené od osídlení či chatrná přístřeší na louce. Slovinsky slovo „komarici“ znamená obydlí pro pastevce v horách a výraz „komariti“ značí skromný život. Proto je také možné, že Komařice vděčí za svůj název pastvinám nikoli původním majitelům (© *Komařice*)

Prvně se objevuje písemná zmínka o Komařicích v 2. polovině 13. století, kdy byla obec sídlem menšího panství patřícímu pánům z Komařic. Z roku 1346 je znám držitel obce Beneš z Komařic a po něm několik dalších příslušníků daného rodu. Těmto pánům patřily i některé další okolní vesnice (Jiráček, 2018, s. 50).

Komařice patřily zmíněnému rodu pouze do roku 1472 a poté se majitelé tvrze měnily a Komařice byly prodávány. Ve 40. letech 16. století koupil tvrz Ctibor Dráčovský z Dráchova, jehož dcera Krystyna spolu s jejím manželem Jiřikem Kořenským z Terešova nechala postavit zdejší zámek. V roce 1592 byla ves prodána klášteru ve Vyšším Brodě (Sedláček, 1998, s. 430).

Poblíž Komařic dříve existovalo významné poutní místo Želno. V tomto místě bylo bohaté prameniště vody se známým pramenem sv. Barbory, který měl hojivé účinky a pomáhal vyléčit slepotu. Dnes k obci patří okolní přidružené osady jako Sedlo, Stradov a Pašinovice (Jiráček, 2018, s. 50).

Dodnes jsou v obci zachovány historické památky, jako například zámek, naproti kterému stojí dnes už zchátralá monumentální pětipatrová barokní sýpka pocházející z konce 17. století. Dále zde můžeme spatřit sochu Panny Marie z 18. století či kapličku sv. Jana Nepomuckého, která stojí na návsi. Najdeme zde také množství památných stromů. (Doleček, 2016, s. 123).

Ločenice

Původní podoba tohoto názvu byla Zločedice a napovídala, že se jedná o ves lidí Zločádových, což je jméno odvozené od předpokládaného příjmení *Zločada* ve druhém pádě. Když lidé jménu Zločedice nerozuměli, tak považovali písmeno „z“ mylně za předložku a z toho důvodu ho od slova oddělovali (Z Ločedice). Proto poté byla ves nazývána Ločedice a okolo roku 1600 se jméno změnilo na Ločenice, možná proto že v okolí jsou jména končící na příponu *-enice*, např. *Omlenice* či *Ledenice* (Profous, 1949, s. 649-650).

Obec tvoří dvě části, a to Ločenice a Nesměň, a nachází se mezi městem Velešín na západě a Trhovými Sviny na východě. První zmínka o obci pochází z roku 1360 (Doleček, 2016, s. 226).

Ločenice byly nejdříve součástí rozsáhlého velešínského panství, které v té době patřilo pánům z Michalovic, poté panství připadlo v roce 1390 Rožmberkům. Krátce poté Oldřich II. z Rožmberka osvobodil obec od poddanství. Za dob Viléma z Rožmberka musela obec platit poplatky klášteru ve Zlaté Koruně. Každý rok tak byly odváděny 4 kopy slepic (Jiráček, 2018, s. 40).

Na návsi nalezneme několik statků s náznaky lidového baroka, památník padlým v první světové válce s bustou T. G. Masaryka a dále byla v obci postavena moderní kaplička Anežky České z roku 2002 (David a Soukup, 2008, s. 168).

Mokrý Lom

Jedná se o malou vesničku nacházející se v centru Doudlebska blízko Branišovic, kde se odkrývalo nejstarší hradiště tohoto regionu. Součástí obce jsou další dvě malé osady, a to Polžov a Lahuť. V obci dnes žije okolo stovky obyvatel (Jiráček, 2018, s. 52).

První zmínka o obci pochází z roku 1362, kdy byla součástí spolu s dalšími okolními osadami rozsáhlého velešínského panství. Následně připadla Rožmberkům a později ji vlastnili Buquoyové (Jiráček, 2018, s. 52).

Prvně byl název obce uváděn jako Mocrig a přes podobu názvu Mokrylom se dospělo až k současnému tvaru. Jméno Lom vzniklo ze staročeského slova „lom“ znamenající praskot, boj, porážka, ale též průlom např. ve skále, v tomto případě by se

jednalo o lom kamenný. Přívlastek mokrý bude pravděpodobně odkazovat na blízkost řeky Malše (Profous, 1951, s. 658).

Lze tedy předpokládat, že místo dříve sloužilo jako pracoviště k dobývání kamene, písku či hlíny (Svoboda a Šmilauer, 1960, s. 546).

Na návsi můžeme obdivovat nově zrekonstruovanou kapličku, která původně pochází z roku 1848. Kolem rybníků na návsi stojí usedlosti se zachovalou lidovou architekturou (Doleček, 2016, s. 125).

Nedabyle

Obec Nedabyle se nachází jihovýchodně od města České Budějovice ve vzdálenosti šest a půl kilometrů a rozprostírá se na jižním svahu Vidovského a Zborovského potoka (Doleček, 2016, s. 125).

Jméno obce vzniklo přívlastňovací příponou *-ja* z osobního jména Nedabyl. Název Nedabyle tedy znamenal Nedabylova ves. Staročeská předpona *-neda* se významem někdy rovnala předponě *-leda*, proto slovo nedabylý může být chápáno jako ledabylý ve významu ledajaký, obyčejný, bezvýznamný (Profous, 1951, s. 187-188).

Prvně se o obci napsalo v roce 1346, kdy Havel Kon z Nedabyle daroval střížovskému kostelu desátek z poplužního dvora v Nedabyli. Od roku 1850 byla Nedabyle součástí obce Doubravice a osamostatnila se až v roce 1934. V letech 1943 až 1945 byla opět nuceně připojena k Doubravici (Doleček, 2016, s. 125).

Na začátku 20. století došlo k mohutnému rozvoji vesnice, zřejmě proto, že zde v tuto dobu byla postavena škola, do níž chodily děti i z řad okolních vesnic. Dnes je v obci novodobá výstavba rodinných domů, která z Nedabyle dělá vesnici městského typu (Jiráček, 2018, s. 46).

Mezi historické stavby v obci přísluší usedlosti s typickou jihočeskou lidovou architekturou, jako např. stavby čp. 10, 13, 32 i 55. Dále boží muka nacházející se u cesty směrem k Vidovu, zrekonstruovaná kaplička, památná lípa a pomník obětem světových válek (Doleček, 2016, s. 125).

Netřebice

Obec leží na ploché vyvýšenině mezi městy Velešín a Kaplice a její součástí jsou osady Dlouhá a Výheň, které jsou umístěné blízko od řeky Malše a mezi nimi nalezneme samotu s názvem Hřeben, kde dříve stávala tvrz, o níž jsou zmínky již ze 13. století (Jiráček, 2018, s. 30).

První zmínka o obci pochází z roku 1358 a obec se nazývala Netrzebiczie villa. Poté se název změnil v roce 1363 na Netrzebicz a v roce 1789 už byla známá podoba názvu Netřebicz. Jméno Netřebice patrně znamená „ves lidí Netřebových“ a od tohoto vlastního jména je název obce odvozen (Profous, 1951, s. 217).

Nejprve osada patřila hradu Pořešín, ten byl v roce 1434 připojen k velešínskému panství a od roku 1541 obě panství připadla Rožmberkům a stala se součástí novohradského panství. Na rozdíl od ostatních vesnic nacházejících se v příhraničí, kde bydlelo více obyvatel německé národnosti, byla obec Netřebice od začátku česká (Jiráček, 2018, s. 30).

K historickým památkám patří lidové selské usedlosti z 19. století, kaple sv. Jana Nepomuckého z roku 1825 a v roce 1991 byla postavena dřevěná zvonička se zvonem sv. Václava, která vznikla z bývalé místní kovárny (Doleček, 2016, s. 163).

Nová Ves

Obec Nová Ves vznikla později než jiné obce v regionu Pomalší. Jednotlivé zdroje se liší v tom, kdy byla první zmínka o obci. Antonín Profous se ve svých monografiích o této vsi nezmiňuje, ale z názvu a z okolností níže popsaných je patrné, že se jednalo o novou ves, která byla založena oproti ostatním vsím z daného regionu později.

Uvádí se, že před vybudováním popisované vsi byly na jejím místě původně pastevecké útulny. První nalezená písemná zmínka o obci pochází z roku 1564 a uvádí, že majitel doubravického statku Mikuláš Humpolec z Tucharaze napsal dopis Jakubovi Krčínovi z Jelčan, ve kterém zmiňuje, že dal zpracovat dříví k pálení pece, protože u Nové Vsi leží hodně poražených starých stromů. Je možné, že ještě bude nalezena i starší písemná zmínka o obci, jež byla založena Rožmberky někdy mezi lety 1557 až 1564 (Vávra, © 2016).

Za nejstarší dochovanou zmínku o obci se dlouhá léta považoval zápis výsledku svědků sepsaný 30. července 1574 na radnici v Českých Budějovicích. Zápis se týkal rvačky mezi žalobcem Jírou Kroupou z Doubravice a žalovaný byl občan s Nedabyle Kuba Řehoř. U tohoto incidentu byl přítomen jistý svědek Říha pocházející z blízké Nové Vsi (Vávra, © 2016).

Z roku 1580 pochází zmínka, ve které se osada uvádí jako „Nová ves u Borovnice“ zapisovaná s malým počátečním písmenem v, která nově vznikla na panství třeboňském. Okolo roku 1600 už byla vesnice zapisovaná s velkým, avšak dvojitým písmenem „W“ (Vávra, © 2016).

Po třicetileté válce v roce 1648 přešlo třeboňské panství pod správu Schwarzenberků, kterým patřilo až do roku 1848, kdy nastala samospráva obce a v čele stál již starosta. Od poloviny 19. století patřily pod Novou Ves osady Borovnice a Lomec. Po první světové válce se začala obec rozvíjet, začaly se stavět nové chalupy a také došlo k rozkvětu společenského života. V roce 1943 došlo ke sloučení Nové Vsi s Hůrkou v jednu obec, ale po válce se Hůrka opět odtrhla. Od roku 1964 byla Nová Ves osadou obce Nedabyle až do roku 1990, kdy se obec definitivně osamostatnila a její součástí se stala i osada Hůrka (Vávra, © 2016).

Obec se dnes tedy skládá ze tří částí, a to z nové a staré části Nové Vsi a z Hůrky. Ve 2. polovině 19. století byla ve staré části zřízena železniční trať vedená do Českých Velenic (Jiráček, 2018, s. 54).

U nádraží nalezneme místní hostinec, jehož součástí je původní dřevěný pavilon ze začátku 90. let 19. století, který pochází z původního schwarzenberského pivovaru z Třeboně, který se prezentoval na Jubilejní zemské výstavě konané v Praze v roce 1891. Po skončení výstavy byl pavilon převezen do Nové Vsi, kde byl v roce 1931 k němu přistavěn domek a následně otevřena hospoda (David a Soukup, 2008, s. 200).

Omlenice

Obec Omlenice je umístěná blízko Přírodního parku Poluška a nedaleko je také město Kaplice. Obec je tvořena několika osadami a její součástí jsou Blažkov, Bočkov, Horšov, Chudějov, Krakovice, Omlenice, Omlenička, Michničky, Milíkov, Podolí, Velký a Malý Stradov, Vracov a Výnězda. Sídlo samosprávy obce se v současnosti nachází v části Omlenička (Doleček, 2016, s. 163).

Jméno vesnice Omlenice, německy Gross Umlowitz, vzniklo přidáním substantivizující přípony *-ice* k přídavnému jménu *omlená*. Blízko vesnice teče přítok řeky Malše a název vznikl podle omletých břehů a skalisek, které voda během času značně omlela neboli odřela či mletím obrousila (Profous, 1951, s. 274).

Poprvé se vesnice připomíná v roce 1358 a náležela ke zboží hradu Pořešín (Doleček, 2016, s. 163). Od roku 1364 až do roku 1465 byla v držení vladyckého rodu Drohovců, za kterých zde byla vystavěna v Omleničce tvrz, která byla v roce 1599 přebudována na renesanční zámek. Již v 17. století byl považován železitý pramen vyvěrající blízko Omleničky za léčivý a tehdejší majitel vsi Jan Bedřich z Weidlingenu nechal u pramene v roce 1656 vystavět malý lázeňský dům. Ten byl roku 1710 Janem Antonínem Nützem rozšířen a poté zde byla postavená taktéž kaple. Lázně byly často navštěvované obyvateli jižních Čech i Rakouska. Od 2. poloviny 19. století se již lázně nevyužívaly k léčbě nemocí, nýbrž byly využívány už pouze jako klimatické lázně (David a Soukup, 2008, s. 210-211).

Z historických památek zde nalezneme barokní kostel Panny Marie Bolestné a sv. Jana Nepomuckého pocházející z roku 1722, který přiléhá k jižnímu zámeckému křídlu. Dále zde nalezneme lidovou architekturu a na svahu u lesa je umístěn hromadný hrob obětí transportu smrti z konce 2. světové války. V roce 1945 po zdejší železniční trati projížděl transport politických vězňů z polské Osvětimi do rakouského Mathausenu. Avšak zde nebyl transport pro nedostatek volných míst přijat, a tak se druhý den vracel zpět. V železničních vagoncích byly nelidské podmínky a pouze v úseku mezi Horním Dvořištěm a Kaplicí zemřelo 117 vězňů. Po válce byli pohřbeni do tří společných hrobů. Jeden nalezneme právě v Omlenici a další v Netřebicích a v Horním Dvořišti (David a Soukup, 2008, s. 210).

Plav

Obec leží jižně nedaleko Českých Budějovic při řece Malši a jedná se o jednu z vesnic, jež vznikly ze starých původních doudlebských osad blízko bývalého hradiště v Doudlebech (Jiráček, 2018, s. 56).

Existuje legenda, která vysvětluje původ názvu obce Plav. Tato legenda, která je po staletí předávána ústně mezi obyvateli obce, se zmiňuje o pradávnmém příběhu, který praví, že na ono místo kdysi dávno připluli po řece Malši tři bratři a pro sebe zde postavili dřevěná obydlí, a tím položili základ pro novou osadu. Protože sem připluli, pojmenovali svou osadu Plav. Avšak na čem, odkud, kdy a proč na toto místo připluli, není známo. Z toho důvodu je patrné, že si legendu mohl vymyslet některý z nejstarších rodů, aby podtrhl důležitost oné osady. Více pravděpodobná je teorie, že jméno obce je odvozeno od plavení dřeva, což byla jednu dobu obvyklá činnost spojená s řekou Malší (Ribolová a spol., 2012, s. 7-8).

Skutečnost, že název pochází z plavení dříví potvrzují i Svoboda a Šmilauer (1960, s. 536), kteří název obce z výše zmíněného důvodu řadí do kategorie „vodní zařízení“.

Název obce zněl v roce 1262 Plawe, následná podoba byla Plawen. Od roku 1400 až 1450 byla osada nazývaná Plow a Plaw. Mezi lety 1464 až 1571 byla vesnice uváděna pod jménem Plawo a od roku 1720 pak Plawen. Dnešní název Plav pochází z roku 1924. Německá podoba názvu obce je Plaben (Ribová a spol., 2012, s. 11).

Místní jméno vzniklo z apelativa plav či plavení a znamenalo osadu nacházející se u plavu (Profous, 1951, s. 372).

Písemně je obec prvně zmiňovaná v roce 1262, kdy Vok I. z Rožmberka odkázal Plav v dochované závěti klášteru ve Vyšším Brodě, takže obec přešla pod správu kláštera po šlechticově úmrtí. Krátce poté, v roce 1273, obec připadla na dvacet let do rukou Přemysla Otakara II. Avšak poté co usedl Václav II. na český trůn, byla obec navrácena pod správu vyšebrodského kláštera, kde zůstala až do zrušení poddanství v roce 1848 (Ribolová a spol., 2012, s. 8-9).

Z archeologických výzkumů z roku 1866 víme, že oblast, ve které se nachází současná obec Plav, byla osídlena již ve střední době bronzové a v mladší době halštatské, tj. starší doba železná. Důkazem jsou mohylová pohřebiště, ve kterých byly

nalezeny předměty jako náramky, bronzové jehlice či série nádobek. Nálezy byly umístěny do Národního muzea (Ribová a spol., 2012, s. 10).

K památkám obce patří selské statky se špýchary a sýpkami z 19. století. Na turistické stezce nad pravým břehem řeky Malše nalezneme skalní vyhlídku, kde je železná socha sv. Jana Nepomuckého. Pod ní je umístěna lávka přes Malši jako součást rechle, což byly stavidla určená k zachycování polen dřeva. Toto technické zařízení nechal vybudovat v roce 1895 hrabě Buquoy. Nachází se v obci též památné stromy, jako např. 150 let stará lípa malolistá a 250 let starý dub letní (David a Soukup, 2008, s. 226).

U obce byla v roce 1978 uvedena do provozu úpravna pitné vody, která je součástí Vodárenské soustavy v jižních Čechách a která zásobuje velkou část této lokality pitnou vodou. Nahradila tak úpravnu vody ve Vidově, která zásobovala České Budějovice (Duffek, 2016, s. 50).

Roudné

Obec se nachází na levém břehu řeky Malše při jižním okraji města České Budějovice, kde navazuje na městskou část Rožnova. Jméno bylo poprvé písemně zmíněno v roce 1411, kdy dědicové po zesnulém Kuncovi z Mladého stvrzují převzetí dědictví (Doleček, 2016, s. 127).

Jméno obce Roudné, německy Ruden, je pravděpodobně odvozeno od místa, ve kterém se nacházela ruda. Buď se mohlo jednat o potok či o les. První podoba názvu obce byla v roce 1411 Hrudny (Kopáček, 1998, s. 420).

Taktéž Profous (1951, s. 591) uvádí, že místní jméno Roudné bylo odvozeno od substantiva ruda a podle toho, co si k adjektivnímu názvu obyvatelé domýšleli, mělo jméno svůj rod.

Původně se jednalo o ves s devíti poddanými, která příslušela ke dvorci, který vlastnil Čech z Budijovic, zmíněný již roku 1263. V držení dvora se vystřídala řada šlechtických majitelů a měšťanů. Od roku 1505 bylo Roudné součástí majetku města České Budějovice až do roku 1850, kdy zanikl poddanský vztah městské vsi a Roudné tvořilo osadu obce Rožnov. V roce 1890 se obec osamostatnila. Od 60. let 20. století se mezi Roudným a Rožnovem začala formovat místní část, která nese jméno Nové Roudné (Kopáček, 1998, s. 420-421).

V této oblasti se na úrodných polích u řeky Malše pěstuje známé roudenské zelí, které zpracovává místní krouhárna umístěná při silnici směrem k obci Doudleby (Jiráček, 2018. s. 58).

Rožmitál na Šumavě

Jedná se o podhorskou vesničku poblíž města Kaplice, která byla založena v polovině 13. století Vokem z Rožmberka v souvislosti s budováním rožmberského hradu (Doleček, 2016, s. 163).

Původní název byl německý a zněl Rosenthal, což znamenalo Růžové údolí. Jméno osady bylo odvozeno od Rožmberského erbu, v jehož znaku se nacházela červená pětilistá růže se zlatým semínkem. Z toho důvodu byla též snaha na tomto území růže pěstovat (*Oficiální stránky obce Rožmitál na Šumavě*, © 2023).

První písemná zmínka pochází z roku 1259, kdy Vok I. daroval podací právo místního farního kostela právě založenému vyšebrodskému klášteru. Rožmitál byl vybudován, aby sloužil jako tržní osada pro hrad Rožmberk, jehož podhradí nebylo k tomuto účelu zcela vhodné. Z toho důvodu byla osada vybudována při staré obchodní cestě vedoucí do Horního Rakouska. Již v roce 1379 získal Rožmitál charakter městečka (Schusser, 2009, s. 4).

Rožmitál byl osídlen převážně německým obyvatelstvem a po jeho odsunu v roce 1945 obec zpustla a řada památek byla zničena. Dochovaly se pouze části z původního raně gotického kostela sv. Šimona s Judy, zříceniny poutní kaple Panny Marie Pomocné, která byla vystavena ve 30. letech 18. století při prameni údajně zázračně léčivé vody a z křížové cesty vedoucí právě ke zmíněné kapli se dochovalo pouze pár kapliček. K historickým památkám dále patří sousoší sv. Jana Nepomuckého, Floriána a Šebestiána či staré venkovské zástavby (David a Soukup, 2008, s. 251).

Rožmitál na Šumavě je nejnovější členem Svazku měst a obcí regionu Pomalší.

Římov

Přibližně 14 kilometrů jižně od Českých Budějovic nalezneme obec Římov, která je významným poutním místem. K obci administrativně patří obce Branišovice, Dolní Stropnice, Dolní a Horní Vesce i Kladiny.

Krajina, v níž se nachází obec Římov, byla osídlena již v 8. století slovanským obyvatelstvem a naproti Římovu na vysokém ostrohu nad řekou leželo v té době hradiště, které mělo velký hospodářský a vojenský význam a jednalo se o správní centrum pro okolní krajinu až do poloviny 10. století, kdy Přemyslovci přenesli správní funkci na nedaleké hradiště v Doudlebech (Kovář, 1998, s. 5).

Vesnice na svém současném místě existovala patrně od 13. století, avšak nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1395, kdy obec patřila Mikšíkovi ze Hřímova, který v roce 1401 prodal větší část vesnice Vilémovi z Hlavatce. Této části se začalo říkat Dolní Římov a menší část, která byla v té době majetkem rodu Žestovců ze Žestova, byla pojmenovaná Horní Římov (Kovář, 1998, s. 5-6).

Prvotní název osady zněl Hřimov, tj. Hřimův dvůr, a byl pravděpodobně odvozen od osobního jména Hřim, což byla zkratka či domácí podoba od vlastního jména Pelhřim (Profous, 1951, s. 565).

Tento Hřim, který není žádnými historickými prameny doložen, mohl být prvním majitelem místního dvora či se mohlo jednat o osobu, jež zřizovala založení nové obce z pověření vrchnosti. Až na konci 15. století se obci začalo říkat Římov, zřejmě kvůli snazší výslovnosti (Kovář, 1998, s. 5).

Od roku 1541 získali Dolní Římov Ojířové z Protivce, kteří po roce 1620 o veškerý majetek přišli, což byl trest za jejich účast na stavovském povstání. Římov odkoupila rodina Eggenbergů, která obec dále darovala jezuitům z Českého Krumlova, a ti měli Římov v držení až do zrušení jezuitského řádu v roce 1773. Obec chvíli vlastnili Schwarzenbergové a poté další, méně významné rody (Jiráček, 2018, s. 60).

Jezuité v Římově vybudovali v 17. století poutní areál s Loretou a největší podíl na výstavbě kaple a křížové cesty měl jezuita Jan Gurre, kterému se dle legendy ve snu zjevil Kristus a stavbou jej pověřil. Loretánská kaple se začala stavět v roce 1648 a o deset let později byla vysvěcena (Kovář, 1998, s. 10-12).

Ve druhé polovině 17. století obklopily kapli ze všech stran ambity, jež jsou zdobeny nástěnnými malbami mariánských poutních míst a také lunetové obrazy. Dále byl ke kapli přistavěn na východní straně kostel sv. Ducha a v letech 1658 až 1702 byla budovaná pašijová neboli křížová cesta s 25 kaplemi, která je zakončená stavbou Božího hrobu, což je nejstarší stavba této cesty (David a Soukup, 2008, s. 255-256).

Na katastru Římovy byla v letech 1971 až 1978 vybudována rozlehlá přehrada se sypanou kamenitou hrází na řece Malši. Nádrž slouží jako hlavní zdroj pitné vody pro jižní Čechy (Doleček, 2016, s. 127).

Soběnov

Obec Soběnov leží na úpatí vrchu Kohout, což je nejvyšší vrchol přírodního parku Soběnovská vrchovina, jenž je lidově též nazýván jako Slepíčí hory. Soběnov spadá do správního obvodu Kaplice (Doleček, 2016, s. 163).

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1359 a obec je zapsána jako Sobienow. Počáteční písmeno názvu osady „S“ bylo v němčině pokládáno za předložku *z(e)*, a tak bylo od zbytku *propria* odděleno. Jméno tak bylo spleteno s německým pojmenováním Ebenau, což znamenalo v překladu rovná niva a obec byla takto v jednu chvíli také zapisována (Profous a Svoboda, 1957, s. 126).

Název je zkrácen od pojmenování Soběnovův dvůr a v 16. století se jméno v lidové řeči změnilo na Seběnov, zřejmě kvůli působení německého tvaru Ebnov (Svoboda a Šmilauer, 1960, s. 273).

Soběnov je velmi stará vesnice, založená v podhůří, kde zřejmě stála kaple již na konci 10. století. Významnou dominantou obce je kostel sv. Mikuláše, který byl původně gotický a na jednom zvonu byl nalezen letopočet 1313 (Jiráček, 2018, s. 32). Tento kostel byl v 2. polovině 17. století zbarokizován, avšak v roce 1833 vyhořel s celou vesnicí a o dvacet let později byl obnoven (David a Soukup, 2008, s. 267).

V obci jsou i další historické památky jako sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého či pomník obětem nacismu umístěný na návsi. Nedaleko od obce stojí pseudogotická kaple Panny Marie v lese Hájek (David a Soukup, 2008, s. 267).

Na místě poutní kaple dříve stával pouze kříž. Dle pověsti jednoho dne lidé spatřili kříž celý obalený rojícími se mravenci, což mělo znamenat, že na toto místo budou

jednou přicházet davy lidí, proto byla na onom místě postavena kaple, kterou nechal postavit v roce 1789 místní soběnovský farář Josef Křepelka. Tato kaple byla pro špatný stav zbořena a v roce 1910 byla kousek opodál postavená nová (Černý, 2006, s. 193).

V roce 1925 byla dostavěna přehrada Soběnov umístěná na říčce Černé pod Dvořákovým mlýnem. Přehrada se též nazývá Údolní nádrž Černá. V roce 2002 byla hráz přehrady protržena a voda zdevastovala údolí. V roce 2005 byla dokončená rekonstrukce hráze, která je dnes bytelnější a betonová (David a Soukup, 2008, s. 267).

Střítěž

Historie obce sahá do roku 1358, kdy byl poprvé použit název obce, který byl zapisován jako Trzietez. Přes tvar in Strzieteezy z roku 1363 se dospělo v roce 1562 k názvu Střítěžské rychtářství (Profous a Svoboda, 1957, s. 206).

Etymologický slovník jazyka českého (Holub a Kopečný, 1952, s. 358) uvádí, že slovo *střítěž* pochází ze staročeského slova „třietěž“ či „střietěž“ a znamená rákosí. Toto slovo je dochované dnes pouze v místních jménech.

Václav Machek (1971, s. 588-589) uvádí, že místní jméno Střítěž se vyskytuje nejčastěji na Vysočině. V apelativu je slovo chápáno jako hranice či hraniční čára. Ve slovenštině je slovo přejato z valašské terminologie, konkrétně z ukrajinského slova „čertež“, tj. místo získané zničením lesa.

Je tedy patrné, že název obce pochází od její polohy či umístění. Buď mohla být osada vybudována blízko rákosí nebo na místě, které vzniklo vykácením lesa.

Jedná se o malou vesničku ležící severozápadně blízko Kaplice. Ke Střítěži patří i osady Raveň, Boly, Velký i Malý Chuchelec a Kaplice-nádraží, přes kterou vedla koněspřežní dráha, jež vedla do Lince, a poté železnice. V části Kaplice-nádraží bylo v roce 1912 postaveno rolnické obilní skladiště, které bylo nedlouho poté doplněno o mlýn (Doleček, 2016, s. 163).

V minulosti bývala Střítěž významnou obcí, v níž převládali obyvatelé německé národnosti, kteří byli po 2. světové válce nuceni obec opustit, stejně tak docházelo k odsunu Němců v osadách nacházejících se zejména jižně od Kaplice. Střítěž byla součástí Kaplice do roku 1994, kdy se obec osamostatnila a teprve dnes zde dochází k oživení průmyslu zejména podél železnice a silnice E55 (Jiráček, 2018, s. 34).

Střížov

Jedná se o malou obec s více než dvěma sty obyvateli a o jednu z nejstarších vesniček Doudlebska, což dokládá i první písemná dochovaná zmínka o Střížově z roku 1263 (Doleček, 2016, s. 128).

V této oblasti byl umístěn Strichův dvorec, který možná patřil rodině, která byla spřízněná s Janem Žižkou, a právě do tohoto dvorce Žižkovi kmotři po křtu zašli. Ve starých spisech je uvedeno, že byl Žižka pokřtěn ve Střížově. Ve vyšebrodském archivu byl nalezen i starý latinský spis, ve kterém se píše, že nějaký „Stry(i)ch“ vystavil zámek a dvůr, který se jmenoval po něm „Stry(i)chov“ a stejné pojmenování získala i osada, na níž byl zámek postaven. Z tohoto názvu bylo jméno pozměněno na Strihov a dále na Střížov. Mnozí se ale přiklánějí k druhé možnosti vzniku jména osady, kterou je odvození od významu „strážce Vitorazské stezky“ či doudlebského hradiště, jelikož se Střížov nachází blízko Doudleb ve směru, kde není zmíněná oblast chráněna přírodními bariérami (*Obec Střížov*, © 2007-2023).

Podle slovníku místních jmen je jméno Střížov odvozeno od pojmenování Střížův dvůr, tj. od osobního jména (Profous a Svoboda, 1957, s. 209).

Název obce tedy pochází buď podle zakladatele zámku a dvorce či podle strážního místa.

Obec patřila pánům z Landštejna až do roku 1407, kdy připadla vyšebrodskému klášteru. Nad obchodní stezkou zde vzniklo strážišťe sloužící k ochraně doudlebského hradu, protože je zde pěkný výhled na okolí Doudlebska (David a Soukup, 2008, s. 282).

Dominantní památkou obce je raně gotický kostel sv. Martina postaven kolem roku 1300 a umístěn na dnešní návsi. V tomto kostele byl zřejmě pokřtěn husitský vojevůdce Jan Žižka z Trocnova. Zajímavá je též i zdejší lidová architektura, např. statek čp. 17 U Třetinů či usedlost Otrubů čp. 8, před níž stojí kaplička se soškou Panny Marie. Dále v obci a v jejím okolí roste řada památných stromů, např. dvě stě padesát let stará lípa malolistá (David a Soukup, 2008, s. 282).

Svatý Jan nad Malší

Obec Svátý Jan nad Malší, německy Johannesberg, se nachází na vyvýšeném místě mezi Velešínem a Ločenicemi. Její součástí je řada samot a dvě osady, a to Chlum a vesnice Sedlec, která je jednou z nejstarších na Doudlebsku (Jiráček, 2018, s. 42).

Dnes v této krajině dominuje zdaleka viditelný farní kostel sv. Jana Nepomuckého, avšak až do počátku 18. století zde byla pouze pustá Ločenická hora. Legenda o vzniku kostela a následně i obce praví, že roku 1732 velešínský farář Jan Bernard Rierenschopf spatřil jednoho večera nad horou pět zářících hvězd, což považoval za znamení sv. Jana Nepomuckého, protože mu hvězdy připomínaly světce svatozář, a proto zde nechal postavit kapli zasvěcenou právě onomu světcu. Sv. Jan Nepomucký byl svatořečený v roce 1729 a v té době byl lidmi velmi uctíván, proto je možné spatřit jeho sochu či obraz v řadě obcí. V místní kapli též nalezneme malbu světce a na toto poutní místo prý přicházelo velké množství lidí. V letech 1778 až 82 došlo k přestavbě kaple na kostel zásluhou velešínského kaplana a po třech stranách byly postaveny ambity pro poutníky. Na stavbu přispěli místní obyvatelé, a také rodina Buquoyů. V roce 1856 byla zřízena fara a lokálie byla povýšena na farnost. Dnes se zachoval ze svatojánských památek pouze obraz sv. Jana Nepomuckého z roku 1852 umístěn na hlavním rokokovém oltáři a pacifikál s ostatky světce darované místním farářem. Na návsi nalezneme též kamenný pomník zmiňovaného světce, který v roce 1873 vytesal samouk Jan Kadlec z Trhových Svinů na žádost a náklady místního rodáka (Černý, 2006, s. 215-216).

Původně zde stála pouze zmiňovaná kaple, ale v letech 1789 až 98 zde byla na okolních pozemcích založena malá vesnice pojmenovaná právě po kapli sv. Jana Nepomuckého (David a Soukup, 2008, s. 286).

Název vsi se v průběhu doby měnil. V roce 1854 byla ves úředně stanovena jako Svatojanské hory, avšak nedlouho na to se jméno změnilo na Hory Svatojanské a okolo roku 1900 na Svátý Jan (Profous, 1949, s. 96).

Obec dnes pečuje o své životní prostředí a klade důraz na udržení místních zvyklostí a tradic. V roce 1997 vyhrála první místo v soutěži Vesnice roku a v roce 2018 se stala Jihočeskou vesnicí roku (*Obec Svátý Jan nad Malší*, © 2023).

V roce 2002 dostala obec ocenění „Zelená stuha“ za péči o krajinu a životní prostředí. Zřejmě proto, že zde byla v roce 1997 vybudována nová kotelná spalující ekologické palivo, a to dřevní štěpky. V roce 2000 přijel na návštěvu do obce tehdejší prezident Václav Havel, který na návsi zasadil lípu (Duffek, 2016, s. 39).

Velešín

Město Velešín leží ve správním okresu Kaplice a jeho historický význam souvisí zvláště s hradem Velešín, jenž byl vystavěn na skalnatém hřebetu při pravém břehu řeky Malše. Jeho umístění napovídá, že jako královský hrad měl velký strategický význam ve spojitosti s ochranou hraničního území (Jiráček, 2018, s. 36).

Jedná se o jeden z nejstarších českých hradů, který byl založen v první polovině 13. století, ale přesný rok není dosud znám. Není ani jisté, kdo přesně hrad založil, ale spekuluje se o Přemyslu Otakarovi I. či o jeho nástupci Václavovi I. Písemně je hrad zmiňován až v roce 1266, kdy ho držel Čech z Budějovic, který hrad dostal od krále Přemysla Otakara II. výměnou za budějovické pozemky, na nichž bylo založeno královské město, čímž hrad ztratil původní význam (Schusser, 2006, s. 30).

V roce 1387 získali hrad Rožmberkové a již v roce 1487 byl opuštěn Vokem z Rožmberka. Následně hrad začal chátrat a byl zbořen. V roce 1541 se o objektu píše jako o pustém (David a Soukup, 2008, s. 317).

Během archeologického bádání byly nalezeny pozůstatky pozdně gotické kaple. Hradu dominovaly dvě věže, a ta velká byla během vlastnictví Rožmberků záměrně zničena (Duffek, 2016, s. 42-43).

Dle Antonína Profouse (1957, s. 492) jméno města vzniklo přivlastňovací příponou *-ín* z osobního jména Veleša a odkazovalo k hradu nebo dvoru, který náležel osobě tohoto jména. Původní podoba názvu z roku 1266 byla Wilitschin nedlouho poté změněna na Weleschin.

Město Velešín bylo nejprve trhovou vsí a nějaká osada mohla existovat ještě před výstavbou hradu. Tomuto nasvědčuje prostorné slovanské sídliště, a také tábořiště Strahov u levého břehu Malše. V této oblasti bylo taktéž doloženo i pravěké osídlení z doby bronzové (Jiráček, 2018, s. 36).

V roce 1619 byl Velešín obsazen vojskem hraběte Buquoye a místní panství se poté stalo součástí jeho majetku. Jeho potomci drželi město až do roku 1848. V druhé polovině 20. století zde byl vystavěn velký strojírenský podnik s názvem Jihostroj a z toho důvodu také nové sídliště. Velešín byl povýšen na město v roce 1996 (David a Soukup, 2008, s. 317).

Na velešínském náměstí pojmenovaném podle významného místního rodáka, kněze a obrozeneckého básníka Josefa Vlastimila Kamarýta stávaly již od středověku dva kostely. První postavený byl kostel sv. Václava z poloviny 13. století a vedle radnice stál dnes již bývalý kostel sv. Filipa a Jakuba pocházející z 15. století, ze kterého se dochovala věž a v budově dřívějšího kostela je dnes kulturní a informační centrum (Jiráček, 2018, s. 38-39).

Na náměstí se též nachází pozdně renesanční radnice ze začátku 17. století, která byla později barokně opravena a v roce 1991 byl přidán na budovu městský znak a pamětní deska T. G. Masaryka. Dále na náměstí stojí mariánský sloup doplněný o sochy světců. Ve Velešíně nechybí též barokní kaple sv. Jana Nepomuckého z 18. století (David a Soukup, 2008, s. 317).

Vidov

Vidov se nachází čtyři kilometry jižně od Českých Budějovic a první jeho písemná podoba byla Biedowopole. Ves se nazývala i později stejně, jen zapisování se měnilo. V roce 1364 se ves zapisuje de Widerpol, od roku 1383 de Vidowa pole a od poloviny 15. století je již známá varianta Vidov. Původní podobu názvu „Vidovo pole“ srovnává Profous s variantou „Vítovo Pole“. Oproti tomu název Vidice je odvozen od vsi patřící lidu Vidovému, což bylo osobní jméno totožné se jménem Vít. Dokládá to spojení slov „Vidov dan“ znamenající Vítův den (Profous, 1957, s. 539, 541).

Nejstarší písemná zmínka o Vidově, za stara Vidovpole, pochází z roku 1357, avšak archeologické výzkumy doložily, že obec byla osídlená již ve starší době bronzové. Roku 1891 zde prozkoumal Adolf Lindner čtyři mohyly nacházející se v Panském lese a našel drobné předměty jako bronzový kroužek či džbáněček, které dřívější osídlení obce dokládají (Lexa a kol., 2017, s. 6).

Nejstarším známým držitelem Vidovské tvrze, která stála na severu obce mezi třemi rybníky, a dvora Vidova byl Jindřich z Vidova pole, který v roce 1357 svědčil při jmenování faráře ke kostelu v Nákří. Zmíněný Jindřich měl tři syny, kteří se jmenovali Beneš, Petr a Jan. V rodovém erbu měli tři šípy, které byly obrácené k sobě hroty, a je možné, že tyto tři šípy značí tři Jindřichovy syny. Po smrti otce převzali držení obce postupně jeho synové, nejmladší ze synů o obec přišel v roce 1404 ve prospěch Jindřicha z Rožmberka, ten ji ale o rok později musel vrátit zpátky Janovi z Vidova. Pravděpodobně rod pánů z Vidova vymřel v roce 1415, jelikož toho roku připadl Vidov šlechticovi Jindřichovi Kolmanovi z Křikavy. V roce 1418 koupil tvrz spolu se vsí vladyk Jan Tožice z Tožice, který si následně nechal říkat Jan Tožice z Vidova a obec si zvolil jako své sídlo a žil zde se svou ženou Markétou a synem Janem, kteří po něm vesnici zdědili. V tomto období do Vidova utíkali obyvatelé z nedalekých Českých Budějovic, kterým hrozil žalář či trest smrti. Tito lidé zde měli azyl. Poté se zde vystřídalo několik pánů až tvrz nabyt v roce 1490 Vok z Rožmberka a připojil ji ke svému třeboňskému panství (Lexa a kol., 2017, s. 12-13).

Obec byla vždy malá a její rozvoj byl pomalý. Usedlosti byly postaveny pouze na jižní straně obce kolem toku Malše a až po zániku tvrze obsadily domy též severní stranu. Vidov také byl několikrát osadou jiné blízké vesnice, např. v roce 1850 se stal osadou obce Staré Hodějovice, 1890 byl osadou Plava, v meziválečném období byl samostatnou obcí, ale v roce 1943 náležel obci Doubravice, po druhé světové válce se opět osamostatnil, ale ne na dlouho, protože v roce 1953 se stává osadou Roudného. Od roku 1990 má vlastní samosprávu a stále se rozrůstá (Kuča, © 1998-2023).

8 Klasifikace místních názvů mikroregionu Pomalší

Pro významovou i slovtvornou klasifikaci oikonym mikroregionu Pomalší jsem si vybrala třídění dle Vladimíra Šmilauera, která jsou detailně popsána v teoretické části.

8.1 Klasifikace z hlediska významového

1. Základem oikonyma je apelativum

1.1. Pojmenování podle polohy osady

1.1.1. Terénní útvary, území, půda

**Bujanov*

**Komařice*

Omlenice

**Střítěž*

1.1.2. Porosty

Borovnice

Doubravice

**Střítěž*

1.1.3. Vody

- V dané oblasti není zastoupeno

1.1.4. Zvířata domácí i nedomácí

- V dané oblasti není zastoupeno

1.2. Pojmenování osady samé

1.2.1. Typ osady

Nová Ves

1.2.2. Specifická funkce osady

Besednice

Mokrý Lom

Plav

Roudné

**Střížov*

1.2.3. Dominantní budova

Kaplice

Svatý Jan nad Malší

2. Základem oikonyma je proprium

2.1. Označení podle majitele osady

Heřmaň

Nedabyle

Římov

Soběnov

**Střížov*

Velešín

Vidov

2.2. Označení osadníků podle jejich majitele

**Komařice*

Ločenice

Netřebice

2.3. Pojmenování osadníků z jiného hlediska

2.3.1. Podle původu

Doudleby

Rožmitál na Šumavě

2.3.2. Podle zaměstnání

- V dané oblasti není zastoupeno

2.3.3. Podle vlastností a událostí

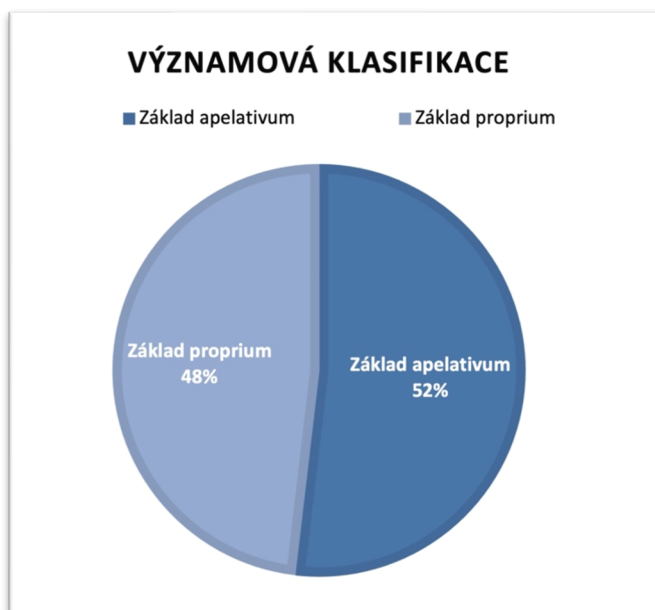
**Bujanov*

2.3.4. Podle charakteru bydliště

- V dané oblasti není zastoupeno

Vladimír Šmilauer ve své klasifikaci navíc vytyčuje třetí skupinu, kterou nazývá ostatní jména. Do této kategorie dále zařazuje názvy cizího původu, avšak ty se ve zkoumané oblasti nenachází, a dále jména nejasná. V mikroregionu Pomalší se sice nacházejí čtyři vesnice, které nelze jednoznačně zařadit do jedné kategorie, jelikož tyto osady mají dvě možnosti původu jejich názvu a není jasné, která varianta je ta správná. Tato místní jména jsou však v klasifikaci označena hvězdičkou a zařazena do dvou různých podskupin. Konkrétně se jedná o obce Bujanov, Komařice, Střítěž a Střížov. Varianty jejich pojmenování jsou detailně popsány v předchozí kapitole, která se zabývá analýzou místních jmen dané oblasti.

Obce Bujanov, Komařice a Střížov mají jednu svou variantu ve skupině místních jmen, jejichž základ tvoří apelativum. Druhá varianta je tvořena od propria. U obce Střítěž patří obě varianty pojmenování do kategorie s apelativním základem.



Obrázek 1, Graf významové klasifikace onym mikroregionu Pomalší (zdroj vlastní).

8.2 Klasifikace z hlediska slovotvorného

1. Primární

1.1. Tvar v singuláru

Heřmaň

Plav

Střítěž

1.2. Tvar v plurálu

Doudleby

2. Sekundární

2.1. Vznik jména pomocí přípony

Besednice

Borovnice

Bujanov

Doubravice

Kaplice

Komařice

Ločnice

Nedabyle

Netřebice

Omlenice

Roudné

Římov

Soběnov

Střížov

Velešín

Vidov

2.2. Vznik jména pomocí předpony

- V dané oblasti není zastoupeno

2.3. Vznik jména pomocí předpony i přípony

- V dané oblasti není zastoupeno

3. Složeniny

3.1. Vlastní složeniny

- V dané oblasti není zastoupeno

3.2. Spřežky

- V dané oblasti není zastoupeno

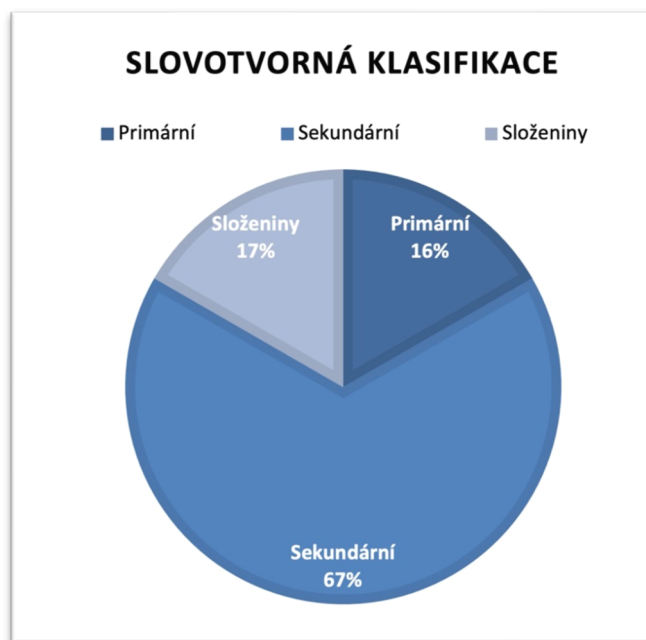
3.3. Sousloví

Mokrý Lom

Nová Ves

Rožmitál na Šumavě

Svatý Jan nad Malší



Obrázek 2, Graf slovotvorné klasifikace onym mikroregionu Pomalší (zdroj vlastní).

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představit místní jména v mikroregionu Pomalší, vysvětlit původ a vznik jejich pojmenování, a tím přispět k toponymii oblasti rozprostírající se podél řeky Malše.

Nejprve bylo nutné detailně prostudovat odbornou literaturu, jako knižní publikace, encyklopedie a články z lingvistických časopisů, které se zabývají teoretickými poznatky z oboru onomastika a toponomastika. Místním jménům je věnována samostatná kapitola, ve které jsem oikonyma vymežila a zároveň představila klasifikace místních jmen z hlediska významového a slovotvorného dle koncepcí různých jazykovědců. Následně bylo možné přejít k výzkumné části práce, ve které jsem se zprvu zabývala popisem lokality Pomalší, funkcí a tokem řeky Malše a dále jsem podala informace o Svazku obcí a měst regionu Pomalší. Součástí práce je také klasifikace místních názvů, která třídí oikonyma do kategorií z hlediska jejich významu a slovotvorby. V následujícím závěrečném souhrnu se pokusím shrnout poznatky o místních názvech v Pomalší, které jsem během psaní diplomové práce získala.

V této práci byly z toponomastického hlediska analyzovány obce, které jsou členy Svazku obcí a měst regionu Pomalší, jenž sdružuje obce, snaží se o jejich rozkvět a podporuje spolupráci mezi nimi. Do analýzy jsem přiřadila navíc obci Roudné, která nedávno ze Svazku vystoupila, avšak obec je mým bydlištěm, proto jsem se jí rozhodla v analýze ponechat. Dohromady je tudíž rozebráno 24 obcí.

Na základě předběžné analýzy obcí a jejich původu pojmenování jsem vybrala pro významové i slovotvorné třídění klasifikaci dle Vladimíra Šmilauera, která se k oikonymům zkoumané oblasti hodila nejvíce. Nejprve jsem názvy rozdělila do skupin podle jejich motivace vzniku pojmenování a většina obcí nacházející se v Pomalší byla jednoznačně zařaditelná s výjimkou čtyř obcí, u nichž nebyl původ jména zcela průhledný a odborníci uvádějí dvě možné varianty vzniku jména. Z toho důvodu jsou obce označeny hvězdičkou a zařazeny do dvou odlišných kategorií, konkrétně se jedná o obce Bujanov, Komařice, Střítež a Střížov. Významovou klasifikaci tvoří dvě hlavní skupiny, a to oikonyma s apelativním základem a oikonyma s propriální základem. Tyto dvě kategorie jsou velmi vyrovnané, jelikož oikonym vzniklých z obecného názvu je 14 a ve druhé kategorii je 13 obcí, které vznikly od vlastního jména. Navíc obce Bujanov,

Komařice a Střížov jsou zařazeny do obou z nich, protože jedna jejich varianta jména pochází podle pojmenování osadníků, tudíž spadá do kategorie motivované vlastními jmény, a druhá varianta je odvozená od obecného jména. Avšak co se týče podskupin je nejhojněji zastoupená podskupina oikonym pocházející od jména původního majitele osady, konkrétně zde nalezneme 7 názvů obcí.

Ve slootovorné klasifikaci jsou místní jména rozdělena do tří kategorií, konkrétně do primární, sekundární a do složenin. Každá skupina má své další podskupiny. Nejhojněji je zastoupena třída sekundárních pojmenování, do níž jsou řazena jména tvořená pomocí předpony či přípony. Avšak všechna jména v této kategorii vznikla přidáním sufixu, konkrétně se jedná o 16 oikonym.

Jelikož se oblast Pomalší nachází blízko hranic s Rakouskem, nalezneme zde u některých místních jmen i dosud známé cizojazyčné varianty, např. obec Bujanov je dodnes známá jako Angreren a v publikacích je tak také označována. Její oficiální jméno je však Bujanov.

Během shromažďování informací o jednotlivých obcích jsem zjistila, že některé oblasti byly pravděpodobně osídleny již v pravěku, což dokládají různá prozkoumaná naleziště a nálezy z doby bronzové. První zmínky o obcích pochází většinou ze 13. či 14. století, avšak některé osady jako např. dnešní Doudleby či Římov, zde byly mnohem dříve. Před založením královského města České Budějovice bylo právě v Doudlebech správní středisko, které sem bylo přesunuto z Říмова. Nejvýznamnějším rodem této oblasti byli bezpochyby Rožmberkové, v jejichž vlastnictví byla velká část obcí a podle jejichž erbů získala název obec Rožmitál nad Šumavou.

Navíc jsem při bádání zjistila, že krajina zkoumané oblasti je bohatá na historické památky, selskou architekturu či na zajímavá a poutní místa. V řadě vesnic nalezneme sochu sv. Jana Nepomuckého a podle tohoto světce nalezneme v regionu pojmenovanou též obec Svatý Jan nad Malší. Dále za zmínku rozhodně stojí kostel sv. Vincence v Doudlebech, zříceniny hradů Velešín a Pořešín, Loretánská kaple a kostel sv. Ducha nacházející se v Římově a mnohé další.

Seznam literatury

- BACHMANNOVÁ, Jarmila a kol., 2002. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-484-X.
- ČECHOVÁ, Marie a kol., 2000. *Čeština-řeč a jazyk. 2.*, přepracované vydání. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-57-9.
- ČERNÝ, Jiří, 2006. *Poutní místa jižních Čech: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta. ISBN 80-86829-19-7.
- ČERNÝ, Josef, ed., 1998. *Město Kaplice*. Černá v Pošumaví: Tiskárna FOP.
- ČMEJRKOVÁ, Světa, Jana HOFFMANNOVÁ a Jana KLÍMOVÁ, 2012. *Čeština v pohledu synchronním a diachronním: Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2121-0.
- ČORNEJOVÁ, Michaela, 2009. *Tvoření nejstarších českých místních jmen*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5027-3.
- DAVID, Jaroslav a Pavel ROUS, 2006. *Neviditelní svědkové minulosti: Místní a pomístní jména na Vysočině*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1454-3.
- DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA, 2014. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-425-6.
- DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP, 2008. *Velká turistická encyklopedie: Jihočeský kraj*. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-2075-8.
- DOLEČEK, Jan, 2016. *Česká republika: města a obce: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. I. díl. 3. přepracované vydání. Praha: Proxima Bohemia. ISBN 978-80-905393-6-5.
- DUFFEEK, Zdeněk a Václav DOLANSKÝ, 2016. *Malše: romantická kráska*. Černá v Pošumaví: Svazek měst a obcí regionu Pomalší. ISBN 978-80-270-0808-7.
- HARVALÍK, Milan, 2004. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-1253-2.
- HOLUB, Josef a František KOPEČNÝ, 1952. *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. přeprac. vyd. Praha: Státní nakladatelství učebnic.
- HOLUB, Josef a Stanislav LYER., 1992. *Stručný etymologický slovník jazyka českého: se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 4. Praha: SPN. ISBN 80-04-23715-0.

- JIRÁČEK, Jan, 2018. *Poznej Pomalší: Průvodce a mapa*. Svazek měst a obcí regionu Pomalší: Herbia spol. s r.o.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed., 2016. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-482-9.
- KOPÁČEK, Jiří, 1998. *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe. ISBN 80-238-3392-8.
- KOTYŠKA, Václav, 1895. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha: Bursík & Kohout.
- KOVÁŘ, Daniel, 1998. *Římov: historie obce a poutního místa*. Římov: Obecní úřad Římov ve spolupráci s Okresním úřadem České Budějovice. ISBN 80-238-2330-2.
- KOVÁŘ, Daniel, 2006. *Budějovický poutník: aneb Českými Budějovicemi ze všech stran*. Praha: Baset. ISBN 80-7340-089-8.
- KOVÁŘ, Daniel, 2010. *Doubravice*. Doubravice: obec Doubravice.
- KOVÁŘ, Daniel, 2012. *Českobudějovicko*. Praha-Litomyšl: Paseka. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-257-0.
- LEXA, Petr, Monika WALDOVÁ a Eliška LEXOVÁ, 2017. *660 let obce Vidov 1357-2017*. Vidov: Obec Vidov. ISBN 978-80-906189-3-0.
- LUTTERER, Ivan, 1969. *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic: Studie toponomastická*. Choceň: Orlické muzeum.
- LUTTERER, Ivan a Rudolf ŠRÁMEK, 1997. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 80-85808-50-1.
- MACHEK, Václav, 1971. *Etymologický slovník jazyka českého*. 3., nezm. vyd. Praha: Academia.
- NEDĚLKA, Teodor, 2002. *Novořecko - český slovník*. 2. Praha: Asociace řeckých obcí v ČR. ISBN 80-238-8584-7.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše, a kol., 1995. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0554-4.
- PLESKALOVÁ, Jana, 2007. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1523-5.

- POKORNÝ, Ludvík, 1986. Místní jména v jižních Čechách. In: CUŘÍN, František a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda: Jazyk: nářečí, místní jména, slangy*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, s. 61-101.
- POLÍVKOVÁ, Alena, 1985. *Naše místní jména (a jak jich užívat)*. Praha: Academia. Malá jazyková knihovna.
- Pravidla českého pravopisu*, 2014. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-4609-3.
- PROFOUS, Antonín, 1954. *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny: 1. díl, A - H*. Praha: Československá akademie věd.
- PROFOUS, Antonín, 1949. *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny: 2. díl, CH - L*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, Antonín, 1951. *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny: 3. díl, M-Ř*. Praha: Československá akademie věd a umění.
- PROFOUS, Antonín a Jan SVOBODA, 1957. *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny: 4. díl, S - Ž*. Praha: Československá akademie věd.
- RIBOLOVÁ, Oldřiška, Jan Matěj KRNÍNSKÝ a Gabriela BOŠKOVÁ, 2012. *Obec Plav: v minulosti a současnosti*. Velešín: Nakladatelství Růže. ISBN 978-80-86975-50-4.
- Ručně malovaná mapa regionu Pomalší*, 2013. Ilustroval Miroslav KAPSDORFER, Jana PAPRČKOVÁ, Miroslava KURACINOVÁ, Anna KONTOŠOVÁ. Zlín: Malované Mapy. ISBN 978-80-8772-423-1.
- SEDLÁČEK, August, 1998. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-099-x.
- SCHUSSER, František, 2006. *Velešín: a Pomalší v dávné a nedávné minulosti*. Velešín: KIC města Velešín.
- SCHUSSER, František, 2009. *Rožmitál na Šumavě*. Rožmitál na Šumavě: Obecní úřad Rožmitál na Šumavě.
- SVOBODA, Jan a Vladimír ŠMILAUER, 1960. *Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny: 5. díl, Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha: Československá akademie věd.
- ŠIMÁNEK, Jan, Tomáš STERNECK, Roman LAVIČKA a Jiří HAVLICE, 2008. *Doudleby: historie, památky, tradice*. Doudleby: Obecní úřad Doudleby. ISBN 978-80-254-2758-3.

ŠMILAUER, Vladimír, 1960. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

ŠMILAUER, Vladimír, 1966. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných): vysokoškolská příručka*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ŠMILAUER, Vladimír, 1968. *Atlas místních jmen*. Praha: Místopisná komise ČSAV.

ŠRÁMEK, Rudolf, 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno: MU. ISBN 80-210-2027-X.

ŠRÁMEK, Rudolf, 2013. *Retrográdní slovník: Místních jmen Moravy a Slezska*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6298-6.

ŠRÁMEK, Rudolf, 2016. *Labyrintem vlastních jmen a nářečí*. Brno: Host, Studie osobností brněnské lingvistiky. ISBN 978-80-7577-065-3.

Internetové zdroje

HOLUB, Zbyněk, 2018. *Onomastika* [online]. Opava [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fpf/leto2022/UBKCJLBP49/Onomastika_-_opora.pdf. Distanční studijní text. Slezská univerzita.

Internetová jazyková příručka [online], © 2008-2023. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

Komařice: Pašínovice - Sedlo - Stradov [online] © 2023. Komařice: ANTEE [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.komarice.cz/historie-obce>

KUČA, Karel, © 1998-2023. *Encyklopedie Českých Budějovic: Vidov* [online]. České Budějovice: Nebe. Dostupné z: <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vidov>

Obec Doubravice: O obci [online]. Obec Doubravice [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.obecdoubravice.cz/obec/o-obci/>

Obec Střížov: Strichův dvorec a původ názvu obce Střížov [online], © 2007-2023. Střížov: Lubor Mrázek, mSystem 5 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.strizov.cz/cz/strichuv-dvorec-a-puvod-nazvu-obce-strizov/11/>

Obec Svatý Jan nad Malší: Vesnice roku 1997, Jihočeská vesnice roku 2018 [online], © 2023. Svätý Jan nad Malší: ANTEE s.r.o [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.svjan.cz>

Oficiální stránky obce Rožmitál na Šumavě: Historie [online], © 2023. Rožmitál na Šumavě: Galileo Corporation [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.rozmitalnasumave.cz/obec-1/historie/>

Svazek měst a obcí regionu Pomalší [online]. Římov: Turistický a informační servis [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.pomalsi.cz>

ŠIMÁNEK, Jan, © 2023. *Oficiální stránky obce Doudleby: Historie a kronika* [online]. Doudleby: ANTEE s.r.o [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.doudleby.com/historie-a-kronika>

VÁVRA, Jiří. *Obec Nová Ves: Historie obce Nová Ves* [online]. Nová Ves: ANTEE s.r.o, 2016 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.novaves.net/historie>

Příspěvky v časopisech

KNAPPOVÁ, Miloslava, 1985. Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu. *Naše řeč* [online]. 68(1), 4-8 [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>

KNAPPOVÁ, Miloslava, 1992. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost* [online]. 1992, 53(3), 211-214 [cit. 2022-10-29]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3475>.

LUTTERER, Ivan, 1964. Psychologie pojmenování a tzv. přezdívková jména místní. *Naše řeč* [online]. Ústav pro jazyk český, Akademie věd ČR, 2011, 47(2), 81-87 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5011>

STEINEROVÁ, Jana, 2008. Besedy a besídky v toponymech na území Čech. *Naše řeč* [online]. Ústav pro jazyk český AV, 91(1), 52-54 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7981>

ŠRÁMEK, Rudolf, 1972. Toponymické modely a toponymický systém. *Slovo a slovesnost* [online]. 33(4), 304-318 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2197>

Seznam příloh

Obrázek 1, Graf významové klasifikace onym mikroregionu Pomalší (zdroj vlastní).....	66
Obrázek 2, Graf slovotvorné klasifikace onym mikroregionu Pomalší (zdroj vlastní).....	68
Obrázek 3, Bývalá přepřahací stanice koněspřežky v obci Bujanov (foto autora).	77
Obrázek 4, Zřícenina hradu Pořešín (foto autora).....	77
Obrázek 5, Věž bývalého kostela sv. Filipa a Jakuba ve Velešíně (foto autora).	78
Obrázek 6, Barokní zámeček v Doubravici (foto autora).....	78
Obrázek 7, Socha sv. Jana Nepomuckého v obci Svatý Jan nad Malší (foto autora).....	79
Obrázek 8, Kostel sv. Jana Nepomuckého v obci Svatý Jan nad Malší (foto autora).	79
Obrázek 9, Usedlost č. 11 s vestavěnou kapličkou v Plavě (foto autora).	80
Obrázek 10, Kostel sv. Vincence v Doudlebech (foto autora).....	80
Obrázek 11, Vodní nádrž Římov (foto autora).....	81
Obrázek 12, Zřícenina hradu Velešín (foto autora).	81

Přílohy



Obrázek 3, Bývalá přepřahací stanice koněspřežky v obci Bujanov (foto autora).



Obrázek 4, Zřícenina hradu Pořešín (foto autora).



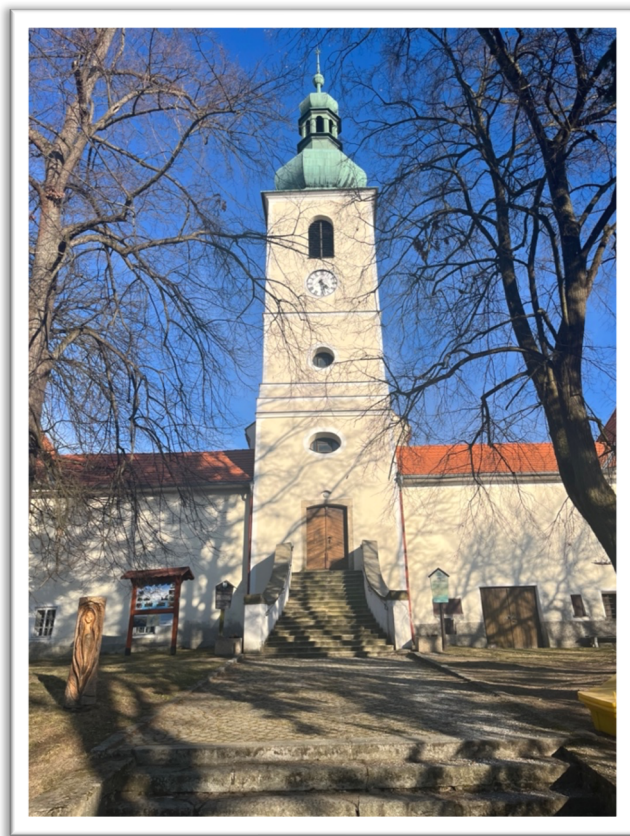
Obrázek 5, Věž bývalého kostela sv. Filipa a Jakuba ve Velešíně (foto autora).



Obrázek 6, Barokní zámek v Doubravici (foto autora).



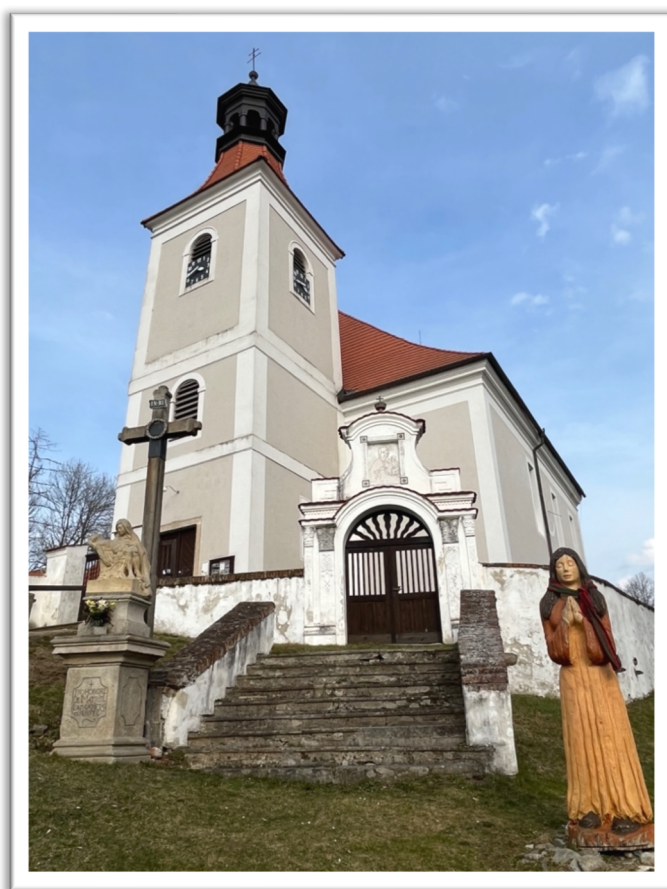
Obrázek 7, Socha sv. Jana Nepomuckého v obci Svatý Jan nad Malší (foto autora).



Obrázek 8, Kostel sv. Jana Nepomuckého v obci Svatý Jan nad Malší (foto autora).



Obrázek 9, Usedlost č. 11 s vestavěnou kapličkou v Plavě (foto autora).



Obrázek 10, Kostel sv. Vincence v Doudlebech (foto autora).



Obrázek 11, Vodní nádrž Římov (foto autora).



Obrázek 12, Zřícenina hradu Velešín (foto autora).